

Journalistik GR (C), C-uppsats 15 Hp
Institutionen för medie- och kommunikationsvetenskap

Mittuniversitetet
MID SWEDEN UNIVERSITY

”JAG ÄR INGEN PACKÅSNA”
Om fotografens yrkesroll i en förändrad medievärld

EVELINA BURSTRÖM
EMY ÅKLUNDH

Handledare: Elisabeth Stúr

Höstterminen
2010-01-06
Mittuniversitetet

Förord

Pressfotografens yrkesroll har förändrats avsevärt de senaste decennierna. Från en fotograf som tog uppdrag från en informationsfattig jobblista och oftast agerade chaufför åt reportrar, till en journalistiskt arbetande fotograf som är integrerad i redaktionen, har flera arbetsuppgifter, kommer med egna idéer, deltar i redaktionsmöten och använder sig av ny teknik och många apparater och programvaror. Pressfotografen är inte bara en hantverkare längre, utan en delaktig bildjournalist.

Tekniska framsteg, digitaliseringen av fotografin, mediernas tekniska konvergens, Internets intåg och den ekonomiskt pressade situationen för dagspressen har på kort tid förändrat fotografernas arbete markant. Förväntningarna på multijournalistik gör att vissa fotografer filmar, tar mobilbilder och arbetar mot tidningens webbupplaga, och de bantade redaktionerna kräver mer arbete av färre personer. I den här studien ville vi ta reda på vad några fotografer tycker och tänker om detta.

Vi som står bakom denna studie har båda gjort praktik på de två tidningarna vi undersökt, Sydsvenskan och Västerbottens-Kuriren. Vi har haft kontakt med fotoredaktionerna, vilket gjort att vi fått insikt i deras arbetssituation och även en närmare kontakt med dem som en utomstående saknar. Detta kommer även att diskuteras i uppsatsens metodkapitel.

Vi vill tacka de fotografer som vänligt ställt upp på intervjuerna, de två tidningsredaktionerna som avvarat fotograferna under intervjutillfällena, de chefer som gladeligen gett oss information om deras organisation, samt vår handledare Elisabeth Stúr som hjälpt till med goda råd och vägledning.

Umeå/Kristianstad, 2010-01-05

Evelina Burström och Emy Åklundh

Sammanfattning

Sedan ett antal år tillbaka har dagspressektorns lönsamhet minskat, vilket inneburit att redaktionerna blivit mindre och arbetsuppgifterna för de enskilda individerna har blivit fler. Ny teknik, Internet, digitaliseringen och flera andra faktorer har gjort att redaktionsarbetet förändrats och mediearbetarna har fått fler arbetsuppgifter än tidigare. Fotograferna ska gärna filma, fota med mobiltelefonens kamera och arbeta mot webbtidningen, samtidigt som de får ökad konkurrens från multijournalister som gör allt själva och amatörfotografer på rätt plats vid rätt tillfälle. Flera undersökningar bland journalister visar på ökad stress, arbetsrelaterade sjukdomar och arbetsskador.

Syftet med vår studie är att undersöka hur några av de tidigare nämnda faktorerna utvecklat några fotografers arbetsuppgifter, arbetstempo och arbetssätt på de två lokaltidningarna Sydsvenska Dagbladet och Västerbottens-Kuriren. Dessa två tidningar valdes som två fall inom lokaltidningssektorn, en större och en mindre.

Vi har använt oss av en kvalitativ metod i form av enskilda intervjuer av åtta personer. Intervjuer valdes för att få fram fotografernas tankar och känslor, ha möjlighet att ställa följdfrågor samt få utvecklade svar. En fast intervjumanual användes, med ett antal teman och tillhörande frågor. Det utfördes även två informantintervjuer med personer i chefsroll för att få inblick i tidningens omstruktureringar de senaste åren och de bakomliggande motiven. I sammanställningen av intervjumaterialet presenteras tema för tema, med en analys av resultatet under varje enskilt tema.

Intervjuerna visade att fotoredaktionerna blivit mindre, men antalet fotouppdrag per dag är ungefär lika många. Inslag för webb-tv görs sällan, utom av de som anställts för att göra just webb-tv. Däremot har fotograferna fått fler arbetsuppgifter i form av redigering, arkivering och arbetet mot webbtidningen med mobilbilder. Fotograferna känner sig inte som multijournalister men menar att det förekommer på tidningen. Arbetstempot och arbetsbördan har alltså ökat en aning, samtidigt som digitaliseringen av fotografien gjort arbetet effektivare. Fotograferna känner sig sällan stressade, utom då de jobbar ensamma eller inte har något att göra, och får inte jobba övertid. Några arbetsskador finns, samt några skador som inte nödvändigtvis är arbetsrelaterade. En del av fotograferna känner sig mer delaktiga i det redaktionella arbetet i dag, även om ett par VK-fotografer saknar att ha en bildchef.

Innehåll

FÖRORD	2
SAMMANFATTNING	3
INNEHÅLL	4
1.1. PROBLEMBAKGRUND	6
1.2. SYFTE	8
1.3. FRÅGESTÄLLNINGAR	8
1.4. BEGREPPSDEFINITION	8
1.5. AVGRÄNSNINGAR	8
1.6. UPPSATSENS DISPOSITION	9
2. TEORI	9
2.1. INLEDNING	9
2.2. MARKNADSANPASSADE MEDIER	9
2.3. ÖKAD OCH MINSKAD KONKURRENS	11
2.4. KONVERGENS – MEDIERNA GÅR NÄRMARE VARANDRA	12
2.5. MULTIJOURNALISTIK OCH MULTIKOMPETENS	13
2.6. FASTA ANSTÄLLNINGAR OVANLIGARE	15
2.7. STRESSEN ÖKAR	16
2.8. JOURNALISTFÖRBUNDET OROLIGT	17
2.9. FOTOGRAF – ETT HÅRT ARBETE	18
3. METOD	20
3.1. METODVAL	20
3.2. URVAL	21
3.3. INTERVJUERNA	22
3.4. INTERVJUMANUALEN	23
3.5. SAMMANSTÄLLNING AV MATERIALET	24
3.6. METODPROBLEM	24
3.7. VALIDITET- OCH RELIABILITETSDISKUSSION	25
3.8. UPPSATSENS TROVÄRDIGHET	26
4. RESULTATANALYS	27
4.1. BAKGRUND	27
4.1.1. ORGANISATIONERNAS UPPBYGGNAD	27
4.1.2. FOTOGRAFERNA I UNDERSÖKNINGEN	27
4.1.3. ORDFÖRKLARINGAR	28
4.2. RESULTATPRESENTATION OCH ANALYS	28
4.2.1. ARBETSUPPGIFTER	28
Minskade personalstyrkor	28

Multijournalistik	29
Webbtidningen	31
Ny teknik	33
Webb-tv	35
4.2.2. ARBETSBÖRDA	38
Arbetsbörda och arbetstempo	38
4.2.3. KONSEKVENSER AV ETT FÖRÄNDRAT YRKE	41
Stress	41
Övertid	43
Arbets-skador	43
4.2.4. ARBETSSÄTT	44
Delaktighet i redaktionen	44
Bildchefsrollen	47
Layoutstyrd redigering	48
5. SLUTSATSER	49
6. EGEN DISKUSSION OCH FRAMTIDA FORSKNING	51
TRYCKTA KÄLLOR	52
ELEKTRONISKA KÄLLOR	53
BILAGA 1	54
INTERVJUMANUAL FÖR RESPONDENT - FOTOGRAF	54
BILAGA 2	55
INTERVJUMANUAL FÖR INFORMANT - CHEF	55

1. Inledning

1.1. Problembakgrund

Dagens medier blir mer och mer styrda av mediemarknadens ekonomiska villkor, och en dagstidnings lönsamhet står numera i direkt proportion till dess överlevnad. Sedan flera år tillbaka har många tidningar anställningsstopp (Löfgren Nilsson, 2007, s.67). Konkurrensen på mediemarknaden hårdnar, och de flesta medieföretag publicerar numera text, bild, ljud och webb-tv på sin hemsida. En del medieföretag har börjat sända kabel-tv och andra gör radionyheter. Medierna genomgår en teknisk konvergens – de smälter ihop och går närmare varandra (Hvitfelt/Nygren, 2009, s.21).

Samtidigt ökar konkurrensen mellan medieföretagen, som inte bara konkurrerar med sin sort, utan med andra typer av medier. Dagstidningar konkurrerar med tv-kanalerna och den växande tidskriftsmarknaden. Stillbildsfotografer på tidningar får en ökad konkurrens från rörliga bilder i form av inslag för webb-tv. Läsarna och tittarna blir i sin tur allt petigare, specialiserade och söker sig i större utsträckning till nischmedier (Hvitfelt/Nygren, 2009, s.22).

På grund av den tekniska konvergensen hos medierna och Internets genomslag har journalisterna och fotograferna på redaktionerna fått fler arbetsuppgifter. De förväntas inte bara skriva eller fotografera som tidigare. En reporter på en dagstidning ska gärna fotografera och redigera, och en fotograf ska helst filma och skicka mobilbilder direkt till webbtidningen. Konvergens, parallellpublicering och kommunikation med webbredaktionen - de anställda blir multijournalister (Nygren, 2008a, s.65).

När få anställda har lika mycket tidning att göra, och dessutom förväntas hantera flera olika medieformer, får journalisterna och fotograferna fullt upp. Den ökade arbetsbördan ger högre tempo, som i sin förlängning bidrar till ökad stress på arbetsplatsen och i värsta fall stressrelaterade besvär som utbrändhet och arbetsskador (Tyrkkö/Karlqvist, 2005).

Flera undersökningar avslöjar ökad stress och arbetsbelastning hos journalister på medieföretag runtom i Sverige, och enligt somliga mår journalisterna under 2000-talet sämre än på länge (Nilsson, 2001, s.332). Under den informationssökning som vi har gjort har vi inte hittat några undersökningar gjorda bland svenska fotografer inom dagspress.

Det brukar sägas att journalister på större tidningar har lång tid på sig till stora grävande reportage medan anställda på mindre lokaltidningar har tyngre arbetsbörda (Nilsson, 2001). Dock visar en undersökning vid Arbetslivsinstitutet i Stockholm att tidningens storlek inte är helt avgörande för hur arbetsvillkoren ser ut, och att tidspressen är förvånansvärt lika oavsett tidningens ekonomi, upplaga och antal anställda. Graden av specialisering är emellertid högre inom storstadspresen än på lokaltidningarna (Tyrkkö/Karlqvist, 2005, s.94).

Fotografer på dagstidningar förväntas i dag arbeta i allt större utsträckning mot flera plattformar, som tidningens webbupplaga med ständig deadline, och med rörliga bilder att publicera på densamma. Fotograferna får dessutom konkurrens från multijournalister och privatpersoner i form av amatörfotografer som befinner sig på rätt plats vid rätt tillfälle (SFF:s medlemsundersökning, 2009).

Den ökade användningen av rörliga bilder i stället för stillbilder, större utrymme för amatörfotografers bilder i tidningen och reportrars egna bilder utmanar de professionella pressfotografernas plats på tidningen (SFF:s medlemsundersökning, 2009). Fotograferna får antingen anpassa sig efter de rådande omständigheterna, och börja hantera flera arbetsuppgifter, eller fråga sig om det finns någon plats för dem på tidningen i framtiden.

I slutet på 1990-talet fanns sju fotografer på Västerbottens-Kuriren, varav två deltidsarbetande och dessutom en bildarkivarie. Neddragningar, sparpaket och minskade arbetsuppgifter för arkivarien har resulterat i att bildredaktionen i dag består av fyra heltidsanställda fotografer. Bildchefstjänsten som infördes 2002 försvann 2007, men en av fotograferna är fortfarande ansvarig för utrustning, programvara och så vidare. Den tidigare bildstationen, som tog hand om bilder från övriga redaktionen – lokalredaktioner, läsarbilder och liknande, har försvunnit. De arbetsuppgifterna ligger nu på den ordinarie fotoredaktionen, med viss hjälp från övriga journalister på tidningen.

Sedan 2008 arbetar fotograferna på Västerbottens-Kuriren enligt ett rullande schema. Dagtid jobbar två fotografer på måndagar, tre under tisdag till torsdag och en på fredagar. Utöver det jobbar en fotograf kvällstid och helger. Om en fotograf är borta, vilket är ofta, blir det svårt att hinna med alla jobb, och vikarier och frilansare får tas in om man har råd.

För ett decennium sedan var det ungefär trettio personer som jobbade på Sydsvenskans fotoredaktion. Det som var 13,5 fotojournalister har i dag blivit 10,5 stycken. Den största skillnaden står bortfallet av bildmakarna för – i slutet på 1999 fanns det sju bildmakare samt fyra med arkiveringstjänst, och i dag finns ingen på någon av dessa tjänster. Bildmakarna sysslade nästan enbart med bildbehandling, för att garantera högsta möjliga tekniska kvalitet på bilderna. Tjänsterna som bildmakare försvann naturligt efterhand då de ganska till åren komna bildmakarna gick i pension, och tjänsterna blev aldrig tillsatta. I dag sköter fotograferna själva dessa arbetsuppgifter.

1.2. Syfte

Att undersöka hur de senaste tio årens omstruktureringar på fotoredaktionerna, den tekniska konvergensen och utvecklingen mot multijournalistik har utvecklat fotografernas vardag i såsom arbetsuppgifter, arbetstempo och arbetssätt på de två lokaltidningarna Västerbottens-Kuriren och Sydsvenska Dagbladet.

1.3. Frågeställningar

- Hur har fotografernas vardagliga arbetsuppgifter utvecklats på de två lokaltidningarna de senaste tio åren, om de har förändrats?
- Hur har fotografernas vardagliga arbetstempo utvecklats på de två lokaltidningarna de senaste tio åren, om de har förändrats?
- Hur har fotografernas vardagliga arbetssätt utvecklats på de två lokaltidningarna de senaste tio åren, om de har förändrats?

1.4. Begreppsdefinition

Med arbetsuppgifter menar vi det dagliga arbetet på redaktionen, som till exempel fotografering, bildbehandling och arkivering. Arbetstempo avser den takt i vilken arbetsuppgifterna förväntas samt faktiskt utförs i. Arbetssätt är hur arbetsuppgifterna utförs, med ny teknik, samarbetet med arbetskamraterna samt fotografins digitalisering.

1.5. Avgränsningar

Vi har valt att arbeta med Västerbottens-Kuriren (VK) och Sydsvenska Dagbladet (Sydsvenskan). Anledningen till att vi har valt just dessa två tidningar är att de båda är lokaltidningar, men med olika storlek. Sydsvenskan är en stor lokaltidning (124 500 exemplar sju dagar/vecka) som ligger i ett tidningstätt bevakningsområde. Förutsättningarna för de två

tidningarna är därför olika. Västerbottens-Kuriren är en mindre lokaltidning (upplaga 37 100 sex dagar/vecka) på en ort som inte har mycket konkurrens från andra tidningar.

På VK jobbar i dag fyra heltidsanställda fotografer och på Sydsvenskan är det 10,5 anställda fotografer. Vi har intervjuat fyra från VK och fyra från Sydsvenskan, det vill säga sammanlagt åtta personer. Studien är av kvalitativ art, och syftar därför inte till att dra några generaliserande slutsatser.

1.6. Uppsatsens disposition

I första kapitlet tar vi upp studiens problembakgrund, syfte, frågeställningar och avgränsningar. Andra kapitlet utgör en genomgång av våra teoretiska utgångspunkter och kapitel tre behandlar vårt metodval. Kapitel fyra presenterar studiens resultat och en analys av densamma, och i kapitel fem dras slutsatser utifrån våra teorier och resultat. Sjätte kapitlet utgör en egen diskussion samt funderingar kring framtida forskning.

2. Teori

2.1. Inledning

De ekonomiska drivkrafterna blir allt viktigare i medievärlden. Under de senaste två decennierna har medierna gått från relativt lönsamma och stabila verksamheter till att inte längre vara garanterade överlevnad (Picard/Ots, 2009, s.59).

Den amerikanske journalisten och medieforskaren John McManus skriver i sin bok "Market-driven journalism: Let the citizen beware?" om hur lokala tv-nyheter i USA förändrats i takt med kommersialiseringen av media (McManus, 1994). I boken berättas hur amerikanska tidningar och tv sedan mitten av 1980-talet utsatts för en ökad konkurrens och minskade annonsintäkter, vilket lett till att programmen blivit mer styrda av marknad och ekonomi än traditionella journalistiska ideal.

2.2. Marknadsanpassade medier

McManus' teorier bemöts av medieforskaren Lars J Hultén i boken "Orden och pengarna" från 1999. Hultén menar att inte enbart marknaden påverkar medieinnehållet, utan också journalisterna:

McManus betonar t ex reservationslöst den ekonomiska makten som den tunga, dominerande kraften i nyhetsrummet, och verkar bortse från det möjliga

dialogutrymme som en medveten journalistisk ideologi kan skapa i mötet mellan den journalistiska kunskapsmakten och pengarna. (Hultén, 1999, s.59)

Vidare poängterar Hultén att McManus teorier, baserade på amerikansk media, inte helt går att applicera på den nordiska traditionen. I Norden finns exempelvis ett annat medbestämmandeinflytande och erfarenheter från en public service-institution som inte finns i USA, menar Hultén (Hultén, 1999, s.59). Men Hultén anser ändå att den gamla nordiska traditionen är på väg att bytas ut mot ett mer kommersiell och marknadsinriktad journalistisk tradition.

I Demokratirådets rapport ”Mediernas integritet” från 2005 beskrivs hur medierna tvingas ta större hänsyn till ekonomiska faktorer än förr, en konsekvens av bland annat minskade annonsintäkter, ökade kostnader och tittar- och läsarkretsar som blir mer ”otrogna” mot sina traditionella medier (Petersson m.fl., 2005, s.111).

Enligt medieforskaren Robert G Picard och företagsekonomen Mart Ots styrs medierna av följande ekonomiska förutsättningar:

1. Konsumenters och annonsörers efterfrågan på innehåll och reklamutrymme
2. Marknadens konkurrenssituation, kostnadsstrukturer och inträdesbarriärer
3. Inhemska och internationella reglerande krafter som inverkar på teknik, organisation och uppträdande (Picard/Ots, 2009, s.57)

Dessa tre faktorer påverkar, enligt Picard och Ots, i sin tur antalet medieföretag på marknaden, konkurrensen mellan dessa företag, mediernas innehåll, hur mycket mediekonsumenterna är beredda att betala samt maktkoncentrationen på mediemarknaden (Picard/Ots, 2009, s.57). När marknaden blir tuffare och konkurrensen hårdnar anpassar sig medierna efter de ekonomiska förändringarna, vilket i sin tur påverkar deras produktions sätt, publik- och annonsörsbasen och ökar konkurrensen (Picard/Ots, 2009, s.59).

Detta gör mediernas framtid osäker. För att klara sig i det bistra medieklimatet utformar medieföretagen affärsstrategier med kommersiella målsättningar, målsättningar som ibland är viktigare än innehållskvalitet och samhällseliga aspekter, som granskning och public service (Picard/Ots, 2009, s.72). Bantade redaktioner är ett led i detta.

2.3. Ökad och minskad konkurrens

Konkurrens uppstår när fler än en producent erbjuder en produkt som tillfredsställer samma eller liknande behov hos köparna. De olika medierna har olika konkurrensförhållanden, där konkurrensen är hårdast inom tv-mediet. Den statliga avregleringen på 1990-talet har resulterat i en uppsjö av tv-kanaler som konkurrerar om tittarnas intresse. På tidningsmarknaden har konkurrensen i princip legat stilla och snarare minskat, som en följd av uppköp, sammanslagningar och ägarkoncentration (Picard/Ots, 2009, s.66).

Både Västerbottens-Kuriren och Sydsvenskan har bevittnat uppköp. VK, som ägs av koncernen Västerbottens-Kuriren AB, äger också den lokala konkurrenten Västerbottens Folkblad till 91%, något de gjort sedan 2002. Innan dess ägdes Västerbottens Folkblad till hälften av VK. Sydsvenskan ingår sedan ett antal år tillbaka i Bonnier-koncernen.

Antalet dagstidningar i Sverige har minskat drastiskt. År 2005 fanns det 77 svenska dagstidningar med utgivning minst fem dagar i veckan, vilket betyder att över 20 titlar har försvunnit från dagstidningsmarknaden under en tioårsperiod (Weibull, 2007, s.75). Enligt Picard och Ots kan tidningsbranschen vänta sig en fortsatt neråtgående trend. Tidningarna förväntas tappa publik i hand med ytterligare förluster av marknadsandelar, vilket leder till minskad lönsamhet (Picard/Ots, 2009, s.74). Detta leder i sin tur till minskade upplagor, uppköp och sammanslagningar.

Medieforskaren Gunnar Nygren menar i sin bok ”Yrke på glid – om journalisters de-professionalisering” från 2008 att dagspressen har tappat sin dominerande roll. Dagspressens andel i mediesektorn har minskat från 42 till 29 procent, och de samlade betalda tidningsupplagorna har minskat från 4,5 miljoner till 3,7 miljoner exemplar per dag mellan 1978 och 2006 (Nygren, 2008b, s.36).

Exempelvis Västerbottens-Kurirens upplaga har minskat från 42 100 exemplar år 1999 till 37 100 år 2008 (siffror från tidningen samt TS Tidningsstatistik).

Även om antalet dagstidningar på marknaden minskar så är konkurrensen fortsatt hård. Dagstidningar tvingas konkurrera med andra medier, främst tv och Internet med sina till synes oändliga möjligheter. Den konkurrensen möter dagstidningarna genom att själva tillhandahålla en webbtidning och producera tv-inslag för densamma. Tidningsföretagen har

gått från att endast producera en papperstidning till att bli mediehus som alstrar många sorters medieinnehåll (Hvitfelt, 2009, s.34).

Att konkurrensen hårdnar beror även på faktorer utanför medierna – teknikutvecklingen som ger fler medier och kanaler, politiska beslut om exempelvis avreglering och globaliseringen i stort. Detta leder främst till att medierna blir mer nischade för att kunna sälja sin specialiserade och petiga publik till annonsörer, vilka står för en allt större del av mediernas intäkter (Nygren, 2008b, s.61). Medierna måste numera kunna erbjuda en alltmer attraktiv produkt som publiken är beredd att betala för (Picard/Ots, 2009, s.59).

Så även om konkurrensen dagstidningarna emellan har minskat, så fortsätter de att konkurrera om en publik som alltmer riktar sig mot specialiserade, smala medier. En mediekonsument kan i dag hitta nischade medier som passar just hans eller hennes specialintressen. Utbudet av tv-program, radiokanaler, hemsidor, bloggar, tidningar och tidskrifter är enormt. På grund av det kraftigt ökade medieutbudet splittras publiken och konkurrensen om läsarnas tid och intresse hårdnar (Hvitfelt/Nygren, 2009, s.22). Internet gör att publiken fragmenteras och blir smalare än någonsin (Nygren, 2008b, s.59).

2.4. Konvergens – medierna går närmare varandra

Inom mediebranschen och medieforskning brukar det talas om konvergens. Konvergens är en pågående process som innebär att medieformerna smälter ihop och gränserna mellan olika typer av medier blir suddiga. De flesta medier, oavsett om det är etermedia, dagspress eller tidskrifter, har en webbplats där de publicerar texter, bilder och webb-tv. Internet har långt gången konvergens där text, bild, ljud och rörlig bild blir något mediekonsumenten kan få från nästan alla mediers webbplatser i dag (Hvitfelt/Nygren, 2009, s.21).

Men det handlar inte bara om Internet, utan traditionella medier börjar också använda helt nya medieformer. Två exempel är Östgöta Correspondenten som tidigare hade nyhetssändningar i reklamradio och Norrköpings Tidningar som började med tv-nyheter i kabelkanal år 2006 (Nygren, 2008a, s.104). Många dagstidningar sänder nyheter i de kommersiella lokalradiokanalerna.

Denna förändring rotar sig dels i den tekniska utvecklingen, dels de ekonomiska villkoren på mediemarknaden som tidigare nämnts (Hvitfelt/Nygren, 2009, s.21). Genom den tekniska,

digitala utvecklingen kan all journalistik numera produceras utifrån en och samma plattform, och distribueras digitalt i samma kanaler (Hvitfelt/Nygren, 2009, s.21). Dagstidningarna producerar i dag, som tidigare nämnts, en webbtidning där innehåll från papperstidningen parallellpubliceras.

Därför måste dagens journalister ha kunskap om hur webben fungerar, och kunna arbeta med Internet (Nygren, 2008a, s.65). Journalister ska göra en webbversion av en artikel, fotografer skickar bilder tagna med mobiltelefonen direkt till webbredaktionen och journalister på plats vid en bilolycka ringer till webbredaktionen för att lämna en kort rapport.

2.5. Multijournalistik och multikompetens

Journalisterna i medieföretag förväntas vara flexibla och kunna hantera flera medieformer och olika moment i produktionen, och blir i allt högre utsträckning så kallade multireportrar eller multijournalister (Nygren, 2008a, s.65).

På dagstidningar har lokalreportrar länge fotograferat, men även andra journalistgrupper som allmänreportrar och fotografer får fler arbetsuppgifter. De vanligaste extra arbetsuppgifterna som journalister får är att fotografera, redigera och korrekturläsa (Nygren, 2008a, s.103).

Även Internet är en viktig del av journalisternas dagliga arbetsuppgifter. Mellan 1989 och 2005 har forskare och doktorander vid institutionen för journalistik och masskommunikation (JMG) vid Göteborgs Universitet genomfört enkätundersökningar bland journalister, i samarbete med Svenska Journalistförbundet. I enkäterna konstateras att 14 procent av de svenska journalisterna arbetar dagligen med elektronisk publicering, och ytterligare 16 procent arbetar med elektronisk publicering flera gånger i veckan (Nygren, 2008b, s.103).

Journalisternas arbetsuppgifter blir fler. Undersökningen "Journalistiskt arbete" genomfördes under våren 2006 av statistikutbildningen vid Linköpings universitet samt JMK vid Stockholms universitet, och enkäten "Journalistiskt arbete 2006" skickades ut till alla nyhetsredaktioner och medier i Östergötland. Enkäten visar att dagens journalister har haft 2-3 olika arbetsuppgifter den senaste veckan, och det blir svårare att säga vad som är huvuduppgiften (Nygren, 2008a, s.102). Exempelvis hade 43 av de svarande journalisterna fotograferat den senaste veckan, men bara 16 av dem var fotografer mer än halva arbetstiden.

De 43 som hade fotograferat hade också varit reporter (31), redigerat (19), korrekturläst (18), varit arbetsledare (14) och programledare (1).

Många journalister har en kluven inställning till multijournalistik. De flesta känner sig inte som multireportrar men en klar majoritet anser ändå att multikompetens förväntas av dem (Nygren, 2008b, s.71). Nästan alla tror att multikompetens kommer att krävas i framtiden, men lika många anser också att journalistiken inte kommer att bli bättre med multikompetens (Nygren, 2008b, s.71).

Tidningsredaktionerna blir också mer tekniktyngda och dagens journalist måste kunna hantera många olika apparater och programvaror. Enkäten i Östergötland visar att journalister den senaste veckan använt i snitt 2,9 hårdvaror. De vanligaste är dator på redaktionen (som alla använder), mobiltelefon (74 %), stillbildskamera (27 %) och bandspelare (15 %) (Nygren, 2008a, s.105).

Men betydligt fler är antalet programvaror som journalisterna använder – i genomsnitt 4,4 den senaste veckan, där de vanligaste är webbläsare, redaktionella system och program för e-post. Men användningen av andra programvaror är också stor: bildbehandlingsprogram (32 %), layoutprogram (27 %), redigeringsprogram för ljud/bild (22 %) och kalkylprogram (19 %) (Nygren, 2008a, s.105).

Men i takt med de stora förändringarna inom yrket uppstår också en tröghet mot de nya fenomenen. Gunnar Nygren skriver i sin bok ”Nyhetsfabriken – journalistiska yrkesroller i en förändrad medievärld” att det finns både fördelar och nackdelar med trögheten. Han refererar till undersökningen ”Journalistiskt arbete”:

Både redaktionsstudierna och enkäterna visar en dubbel bild av det journalistiska arbetet. Förändringarna går snabbt när det gäller arbetsinnehåll och arbetsorganisation. Samtidigt finns det också en tröghet i de redaktionella kulturerna, sega strukturer som håller emot och håller fast vid ett journalistiskt tänkande som har sitt ursprung i gamla produktionsformer, på gott och ont (Nygren, 2008a, s.284).

Det journalistiska arbetet kräver inte bara kunnighet om de olika medieformerna, ny teknisk utrustning och programvaror. De nya redaktionella systemen och flerkanalpubliceringen

kräver mer samarbete mellan reportrar, redigerare, fotografer och olika redaktörer (Nygren, 2008a, s.269). Reportrar inom olika områden kan samarbeta, och i platsannonser eftersöks allt oftare egenskaper som samarbetsvilja och ledaregenskaper (Nygren, 2008a, s.269). I stort har det journalistiska arbetet blivit mindre individuellt och mer av ett lagarbete.

2.6. Fasta anställningar ovanligare

I Tidningsutgivarnas tidning "Medievärlden" (ersatte 2006 Pressens tidning) berättar ofta glada chefer och journalister om omstruktureringar, layoutstyrd redigering och ett tidningsorgan som också producerar tv-inslag. Men i fackets tidning "Journalisten" handlar det oftare om försämrade arbetsmiljö, multireportrar som ska göra allt på en gång och journalister som känner ökad press på redaktionen (Nygren, 2008a, s.69).

På många redaktioner råder anställningsstopp sedan flera år, flera redaktioner har centraliserats och några har minskat antalet anställda (Löfgren Nilsson, 2007, s.67). Inom journalistkåren blir generellt de fasta anställningarna färre och antalet vikarier och frilansare ökar (Edström, 2007, s.66).

Antalet anställda i företag som producerar medieinnehåll har minskat från knappt 37 000 till 31 195 mellan åren 1990 och 2005 (Nygren, 2008b, s.37). Den största minskningen är bland dagstidningarna som sänkt antalet anställda från 18 000 till 10 000 under samma period. År 1990 jobbade hälften av alla anställda inom mediesektorn i dagspressen, en andel som år 2005 sjunkit till en tredjedel (Nygren, 2008b, s.37).

År 1994 var 24,4 procent av Svenska Journalistförbundets medlemmar frilansare, hade tillfälliga jobb eller var arbetslösa. Den siffran ökade till 29,9 procent år 2005 (Nygren, 2008b, s.42). År 1994 hade 20 procent av journalistkåren tillfälliga jobb, vikariat, tidsbegränsat arbete eller frilansade. Den siffran var år 2005 uppe i 26 procent (Nygren, 2008a, s.96). Andelen fotografer i journalistkåren har mellan 1989 och 2005 halverats från 6,5 procent till 3,3 procent (Nygren, 2008a, s.101).

Det är också många som befinner sig länge i vikariesvängen. Enligt Journalistförbundets medlemsundersökning från år 2007 hade bara 48 procent tillsvidareanställning av dem som hade arbetat i upp till tre år (Journalistförbundets medlemsundersökning, 2007, s.13). Resten var visstidsanställda (38 %) eller frilansare (15 %).

2.7. Stressen ökar

Journalistenkäterna vid JMG visar att journalisterna anser att journalistyrket blivit mer stressigt och det finns färre anställda på redaktionerna nu (Löfgren Nilsson, 2007, s.77). På frågan om vilka förändringar som skett de senaste 5-10 åren är svaren entydiga – det är stressen som ökat mest. Främst är det de yngre med mindre erfarenhet som upplever stress, som sedan avtar med ökad erfarenhet och ålder (Edström, 2007, s.71). Men samtidigt som journalisterna anser att själva yrket blivit stressigare, så upplever inte fler att de har stressigare arbetsvillkor nu än då (Löfgren Nilsson, 2007, s.77).

En mindre, kvalitativ studie på tre dagstidningar publicerades 2005 av Arja Tyrkkö och Lena Karlqvist vid Arbetslivsinstitutet i Stockholm, ”Arbetsvillkor och arbetsbelastning – en studie av tidningsredaktioner”. Undersökningen visar på mycket övertidsarbete, långa arbetspass vid datorer, ökade arbetsskador och tilltagen stress. Arbetstakten för journalisterna i undersökningen hade ökat och många journalister visade tecken på ohälsa (Tyrkkö/Karlqvist, 2005, s.94).

I undersökningen diskuteras att omorganiseringar och personalminskningar i dagstidningsbranschen bidragit till mindre redaktioner där kraven på att klara flera arbetsuppgifter ökar (Tyrkkö/Karlqvist, 2005, s.85). Den tekniska utvecklingen har effektiviserat och förenklat tidningsredaktionernas arbetsrutiner, och medför ett ökat krav på kontinuerlig uppdatering (Tyrkkö/Karlqvist, 2005, s.86).

Studien visar att journalisterna tycker om sitt arbete, men många ansåg samtidigt att de jobbar under arbetsvillkor som inte är tillfredsställande. På grund av tidningarnas ekonomiska villkor minskade utrymmet för utvecklande arbetsvillkor (Tyrkkö/Karlqvist, 2005, s.85). Slimmade arbetsorganisationer leder i många fall till begränsat utrymme för inflytande och reflektion, vilket riskerar individens hälsa och kvaliteten i det journalistiska arbetet, menar forskarna (Tyrkkö/Karlqvist, 2005, s.94). Särskilt utvecklingen mot multijournalistik leder till ökad arbetsbelastning och stress, om inte de nya multijournalisterna får möjlighet till kompetensutveckling, självbestämmande och det yrkesmässiga ansvar som de nya arbetsuppgifterna kräver, anser Tyrkkö och Karlqvist (Tyrkkö/Karlqvist, 2005, s.94).

Undersökningen visar också att även om journalisterna är starkt engagerade i sitt arbete, och upplever positiv stress, så skyddas de inte mot ohälsoeffekter. Forskarna menar att den som är starkt engagerad i sitt arbete kanske inte är lika uppmärksam på tecken på skada eller ohälsa (Tyrkkö/Karlqvist, 2005, s.91). Detta kan vara en förklaring till varför de svarande i journalistenkäterna vid JMG anser att yrket blivit stressigare, men själva inte upplever stressigare arbetsvillkor – de tycker så mycket om sitt jobb.

Forskarna konstaterar även att tidningens storlek inte är helt avgörande för hur arbetsvillkoren ser ut, även om storstadstidningar har högre grad av specialisering än lokaltidningarna (Tyrkkö/Karlqvist, 2005, s.94). Antalet anställda, tidningens ekonomi och upplaga påverkade inte tidspressen.

En större undersökning bland journalister har genomförts i Norge av Arbeidsforskningsinstituttet i Oslo tillsammans med mediebranschens organisationer, och publicerades år 2005. Den visar liknande resultat som den mindre svenska undersökningen, och belyser några konsekvenser som teknikutvecklingen medfört på det journalistiska arbetet (Sørensen m.fl., 2005).

Enligt undersökningen har det journalistiska arbetet blivit intensivare, produktionskrav och ekonomiska villkor präglar arbetet, samtidigt som arbetet blivit självständigare. Det ökade intensiteten leder i det långa loppet till oklara gränser för arbetet och stressrelaterade problem som utbrändhet ökar (Sørensen m.fl., 2005). Undersökningen visar också att antalet fast anställda minskar och många har erfarenhet av en nedbantning på redaktionerna.

2.8. Journalistförbundet oroligt

Journalisterna uttrycker sin oro för arbetsmiljön i sitt handlingsprogram år 2008. Under rubriken ”Ett älskat jobb i dålig miljö” konstateras försämringar i arbetsmiljön:

Stress genererad av ogenomtänkta organisationer, som ständigt förändras, och som inte anpassats efter individerna eller de journalistiska behoven utan föranletts av organisatoriska modetrender är ett stort problem. De anorektiska organisationerna är ett symptom på detta. Den så kallade multijournalistiken är ett annat. (Journalistförbundets handlingsprogram, 2008, s.38).

I Journalisternas bok 1901-2001 som gavs ut i samband med Svenska Journalistförbundets hundraårsjubileum finns ett reportage där författaren Börge Nilsson skriver att journalisterna i början på 2000-talet mår sämre än på länge (Nilsson, 2001, s.332).. En stressig arbetsmiljö beskrivs, med en oroväckande ökning av stressrelaterade problem, sjukdomar och belastningsskador. Svenska Journalistförbundet ville då få till stånd en ny psykosocial undersökning bland journalisterna, som vid studiens genomförande ännu inte blivit av.

Liknande problem blir belysta i Svenska Journalistförbundets ”Samlad lathund för journalistklubben – om arbetsmiljön” som beskriver försämrade arbetsmiljö, ökad stress och ökad ohälsa i journalistkåren, bland annat stress- och arbetsmiljörelaterade problem (Lindblom-Hulthén, 2003).

2.9. Fotograf – ett hårt arbete

När flera medieformer smälter ihop och gränserna mellan medieformerna suddas ut, behöver fotograferna leverera bildmaterial till flera olika plattformar, som kan publiceras i flera olika kanaler (SFF:s medlemsundersökning, 2009). Webbtidningarnas nätupplagor med ständig uppdatering och deadline behöver konstant och kontinuerligt inkommande text- och bildmaterial. Kraven på snabbhet i nyhetsflödet gör det svårare för fotograferna att leverera bilder av hög kvalitet (SFF:s medlemsundersökning, 2009).

Pressfotografer som jobbar med snabba nyheter får konkurrens från både multijournalister och amatörfotografer, i form av privatpersoner som skickar in läsarbilder till tidningarna. De så kallade ”blåljusfotograferna”, som främst fotograferar bränder, olyckor och dylikt, får en tuff konkurrens från privatpersoner som är på rätt plats vid rätt tillfälle (SFF:s medlemsundersökning 2009). Utvecklingen mot multijournalistik, och ökad användning av amatörfotografers bilder, riskerar att leda till ett minskat utrymme för professionella fotografer (SFF:s medlemsundersökning 2009).

Att dagspressmedierna ökat användningen av rörliga bilder gör att fotografer förväntas ha kunskap om filmning och ljudupptagning. Svenska Fotografers Förbund, SFF, menar i sin medlemsundersökning från 2009 att en ökad användning av rörliga bilder är ett hot mot stillbildsfotografin, ett hot som bara blir större om användningen av rörliga bilder fortsätter att öka (SFF:s medlemsundersökning, 2009).

CNN Money publicerade den 29 oktober 2009 en artikel med titeln ”Stressful jobs that pay badly” där de listar de femton stressigaste jobben med dåligt betalt. I toppen finns fotografyrket, och särskilt kommersiella fotografer (Dickler, 2009). Till sin hjälp har CNN Money haft den amerikanska webbsidan Payscale.com som specialiserat sig på att registrera lönenivåer och arbetsvillkor för olika yrken. Den hemsidan har nu CNN Money använt sig av för att sammanställa sin lista.

100 procent av de fotografer som svarat på frågor uppger att deras arbete är stressigt. De kommersiella fotograferna, som fotar exempelvis mode, prylar och landskap, är hårdast drabbade. Hårda deadlines, knepiga modeller och höga krav på resultat och snabbhet uppges som några av orsakerna (Dickler, 2009).

Under 2008 genomförde analysföretaget Wide narrow en kvantitativ enkätundersökning åt Svenska Fotografers Förbund (SFF), ”SFF:s medlemsundersökning 2009”. Enkäten skickades ut till förbundets medlemmar och hade en svarsfrekvens på 60 %. Men en sak måste beaktas – 88,3 procent av de svarande är egenföretagare och endast 11,7 procent är anställda (SFF:s medlemsundersökning, 2009). Därför är siffrorna inte helt applicerbara på anställda inom dagspress, men det är en av få undersökningar som genomförts på svenska fotografer.

Undersökningen visar att många är oroliga för sin pension, jobbar mycket övertid, kvällar och helger, samt tjänar dåligt. Sämst tjänar unga och kvinnliga fotografer, men mer erfarenhet liksom övertidsjobb och återkommande kunder ger ökad omsättning (SFF:s medlemsundersökning, 2009).

Var tredje fotograf (34 procent) uppfattar inte den framtida arbetsmarknaden för fotografer som ljus. Det gör däremot var fjärde fotograf (26 procent). Däremot uppfattar nästan hälften (46,1 procent) att hans eller hennes egen framtida arbetsmarknad som fotograf är ljus (SFF:s medlemsundersökning, 2009).

Fotografernas arbetsuppgifter varierar, men mest tid tar fotograferandet och bildbehandlandet, vilket numera innebär mycket datorsittande. Nästan hälften av fotograferna, 46,5 procent, lägger mellan en fjärdedel och halva arbetstiden på fotografering. Nästan lika stor andel – 41,2 procent – lägger lika mycket tid på bildbehandling.

Mer datorsittande, arbeta med flera medieformer, konkurrens från multijournalister, förväntningar på att jobba med rörlig bild, ökat tidningsutrymme för amatörfotografer och en fotografkår som jobbar mycket övertid och tjänar dåligt. Men det finns inte särskilt många undersökningar som visar hur svenska fotografer känner och tänker kring dessa förändringar.

Många undersökningar är genomförda bland journalister, och undersökningarna hos SFF:s medlemmar är mest applicerbara på egenföretagare (det vill säga majoriteten av SFF:s medlemmar). Vad innebär egentligen dessa förändrade arbetsuppgifter och arbetsvillkor? Har det slagit igenom även på lokaltidningarna? Hur är arbetstempot, och är fotograferna inom dagspressen verkligen mer stressade i dag än förut?

3. Metod

3.1. Metodval

Utifrån vad det är för information vi är ute efter har vi valt metod i vår studie. För att få fram detta föll valet på att använda oss av en respondentundersökning. I vår studie vill vi få kunskap om hur människor, i det här fallet fotografer på två tidningar, uppfattar sin vardag (Esaiasson m.fl., 2007, s.280), och vi vill få en uppfattning om hur deras vardag har, eller inte har, förändrats. Genom att ställa samma frågor till ett urval av fotografer vill vi hitta mönster i svaren (Esaiasson m.fl., 2007, s.254), som beskriver och förklarar hur de uppfattar sin arbetssituation i dag jämfört med ungefär tio år tillbaka i tiden. Anledningen att vi har valt just tio år tillbaka i tiden är för att det har hänt mycket i medievärlden under den här perioden, med ny teknik, digitalisering, ekonomiska svårigheter för dagspressen, webbens intåg och mycket mer.

För att få ut denna information finns två olika typer av kvalitativa respondentintervjuer – frågeundersökningar och samtalsintervjuer (Esaiasson m.fl., 2007, s.254), och vi har valt att använda oss av samtalsintervjuer.

En frågeundersökning används främst när man vill använda sina resultat för att göra en generalisering och få fram data som är representativa för en population (Esaiasson m.fl., 2007, s.255). Med hjälp av standardiserade frågor och på förhand bestämda svarsalternativ (Esaiasson m.fl., 2007, s.254) kan man, på kort tid, nå ut till en större grupp människor.

Anledningen till att vi valt att inte använda oss av den metoden är att vi gör en sammanställning av två lokaltidningars fotoredaktioner, och det är inte tillräckligt för att göra en generalisering. En undersökning baserad på två fotoredaktioners åsikter är inte nog med information för att kunna göra en generalisering inom hela yrkesgruppen (Esaiasson m.fl., 2007, s.256).

Till intervjuerna används en uppsättning färdiga frågor, i vårt fall temaområden, som det sedan förs en dialog utifrån (Olsson, 2008, s.51). Samtalsintervjun är mindre styrd än en frågeundersökning, och i det interaktiva samtalet som förs mellan intervjuare och intervjuperson kan man under samtalets gång anpassa intervjun, genom att ställa direkta följdfrågor när något intressant spår kommer fram som man vill ha mer utvecklat (Olsson, 2008, s.50-51). I samtalsintervjun, till skillnad från en frågeundersökning, kommer man ned på djupet. I en frågeundersökning riskerar man att gå miste om intressanta sidotankar och sidospår, när det under samtalsintervjun är lättare att fånga upp dessa tankar (Esaiasson m.fl., 2007, s.279).

3.2. Urval

Först valdes två tidningar att undersöka – Sydsvenska Dagbladet och Västerbottens-Kuriren. Att välja två tidningar av samma sort, i det här fallet lokaltidningar, gör att det kan finnas liknande tankegångar såväl som olika upplevelser av hur de uppfattar sin vardag på de respektive redaktionerna.

Sydsvenskan har en lång tradition av en stark bildjournalistik och är kända för att ge god bildjournalistik mycket utrymme medan VK inte är kända för att ha någon sådan tradition.

Sedan fastställde vi undersökningens population (Esaiasson m.fl., 2007, s.174), vilket var rätt enkelt. De anställda på tidningarnas respektive fotoredaktioner. Vi hade kunnat använda oss av ett totalurval, men då skulle populationen inom vår undersökning bestå av 15 personer från Sydsvenskans redaktion samt fyra personer från Västerbottens-Kuriren, vilket skulle bli en snedfördelning. Efter fyra intervjuer på respektive fotoredaktion upplevde vi en teoretisk mättnad, fler intervjuer hade inte gett oss något nytt. Därför blev det så att vi intervjuade lika många fotografer från respektive redaktion.

Vi har heller inga ambitioner att göra generaliseringar av våra data, vilket ledde till ett strategiskt urval. Kriteriet för urvalet var att de som deltog skulle ha arbetat minst tio år på redaktionen, detta för att fotografierna ska ha vetskap om förändringar samt ha erfarenhet av yrket. De senaste tio åren har fotografyrket genomgått stora förändringar, till exempel digitaliseringen av fotografin. Samtliga fyra heltidsanställda på Västerbottens-Kuriren passade in på detta och ett urval på fyra Sydsvenskan-fotografer gjordes. För att uppnå maximal variation (Eneroth, 1987, s.187) valdes fotografer med olika bakgrund och olika arbetsuppgifter ut från Sydsvenskan.

Sammanlagt deltar åtta personer i vår undersökning. I en undersökning av det här fallet bör det ingå minst tio fall, och högst 30, enligt Bo Eneroth i boken "Hur mäter man 'vackert'? Grundbok i kvalitativ metod". Men även ett lägre antal kan ge god, men lite mer begränsad, information fortsätter Eneroth (Eneroth, 1987, s.190). Enligt Metodpraktikan, skriven av Peter Esaiasson med flera, bör antalet fall i en undersökning som denna uppgå till 15 fall, plus minus tio (Esaiasson m.fl., 2007, s.287). Materialet blir sällan bättre för att man väljer fler, det viktigaste är att intervjuerna är väl förberedda och att de personer man väljer är noggrant utvalda (Esaiasson m.fl., 2007, s.286).

3.3. Intervjuerna

Vi har valt att använda oss av individuella intervjuer, och den främsta anledningen till det är tidsbrist. Inte vår, utan den som finns ute på fotoredaktionerna. Bara att få dem avlåta en fotograf i taget till en intervju på arbetstid är generöst, och var ganska krångligt. Med tanke på ett ofta intensivt arbetsschema skulle det vara i stort sett omöjligt att samla ihop flera fotografer samtidigt på arbetstid. I så fall skulle de få avsätta sin privata tid till detta, men med tanke på varierande och oregelbundna arbetstider skulle även detta vara svårt att få ihop.

Att redaktionerna befinner sig 100 mil från varandra utgör också delvis ett hinder. Att sätta ihop till exempel fokusgrupper med fotografer från båda redaktionerna skulle i stort sett vara omöjligt för oss att arrangera, även om fokusgrupper skulle fungera bra i vårt fall, då de visar hur deltagarna tänker tillsammans kring ett fenomen och minskar intervjuarens styrande roll (Esaiasson m.fl., 2007, s.346). I så fall skulle det vara inom den egna redaktionen, och som sagt, där finns även problematik.

En anledning till att välja individuella intervjuer är att förhindra att fotograferna från att hamna i ett kollektivt ”det var bättre förr”-anekdotande. Fotoredaktioner präglas ofta av gamla historier, som berättas om och om igen, med högst varierade sanningshalt. För att hålla dessa historier utanför vår studie är individuella intervjuer ett enkelt knep.

Alla utom en av intervjuerna tog plats på de två tidningarnas respektive redaktioner, den intervjun tog plats i den anställdes hem. Vissa personer behövde mer eftertanke under intervjuens gång, medan andra svarade snabbt och utvecklat på frågorna. För att kunna vara mer närvarande i intervjuerna och för att inte missa eventuell information, samt för att gå tillbaka och hämta citat, spelade vi in samtliga intervjuer (Olsson, 2008, s.89).

På Västerbottens-Kuriren avtalades fasta tider att genomföra intervjuerna, direkt på morgonen, en per dag, då fotograferna hade minst att göra. Men en intervjuare fick ändå bevittna hur en fotograf ändå skickades ut på jobb, och fick även följa med på ett jobb själv. På Sydsvenskan var vi välkomna att komma och spendera så mycket tid som behövdes på fotoredaktionen tills alla intervjuerna var genomförda.

3.4. Intervjumanualen

Utifrån vårt syfte, våra frågeställningar och vår teoridel valde vi ut fyra mer generella teman, som det under samtalsintervjuerna fördes ett interaktivt resonemang om (Olsson, 2008, s.51). Våra fyra teman blev arbetsuppgifter, arbetstempo, arbetsbörda och stress. Varje tema kompletterades med en rad öppna frågor, och intervjumanualen (se bilaga 1) resulterade i semi-strukturerade intervjuer, där varje tema fick sin rad öppna breda frågor att prata kring (Olsson, 2008, s.51).

Dessa fyra teman kompletterades med underliggande frågor, för att kunna styra upp samtalet och fånga upp diskussionen i fall den skulle ta en riktning in på områden vi inte känner är relevanta för studien (Esaiasson m.fl., 2007, s.290).

Vi provintervjuade en journalist och en fotograf (Esaiasson m.fl., 2007, s.94), och fotografen var inte knuten till någon av de respektive fotoredaktionerna. Efter dessa provintervjuer tillkom två nya teman (redaktionen och framtiden), och vi lade till någon fråga under ett redan existerande temaområde. Så den klara intervjumanualen kom att bestå av sex teman.

Anledningen till att vi valde många öppna frågor under de olika teman vi valt var att låta fotograferna själva formulera sin åsikt snarare än att lägga den i munnen på dem (Olsson, 2008, s.53). De öppna frågorna med bred formulering tillät också personerna att själva välja sin väg i svaret (Olsson, 2008, s.54), och i och med detta kunde vi få ut svar inriktade på olika resonemang ur samma frågor. Att vara vaksam och följa samtalets gång med uppmuntrande blickar, intresse och ”mmm”, samt att vara uppmärksam och ställa följdfrågor på rätt ställe var också en viktig del av våra intervjuer (Olsson, 2008, s.56).

Vi satte även ihop en intervjumanual för två informantintervjuer (se bilaga 2), för att få fram information om hur fotoredaktionens utveckling har sett ut (Esaiasson m.fl., 2007, s.253). Dessa informantintervjuer gjordes med två personer i chefsposition som hade bra insikt i hur de respektive fotoredaktionerna har förändrats de senaste tio åren, som omorganiseringar, omstruktureringar, förflyttningar, uppsägningar och så vidare. Denna information hade vi sedan som referenspunkter i våra respektive samtalsintervjuer. När man går så långt tillbaka i tiden som tio år finns det en risk att fotograferna får svårt att knyta an till den tiden, samt att de glömmer bort vissa saker.

3.5. Sammanställning av materialet

Utifrån de teman vi har använt oss av i intervjumanualen har vi sammanställt vårt material. I sammanställningen lät vi idéerna och teorierna fungera som en vägledning. I löpande text presenteras resultaten av studien, och utifrån detta drog vi våra slutsatser.

Den här typen av analys kallas för teoretiskt driven analys (Olsson, 2008, s.97). Den innebär att man låter begrepp och idéer från samtalet driva resultatanalysen. Teorierna, begreppen och idéerna, i vårt fall våra teman, fungerar som en vägledning för det material man ska titta närmare på. Men det fungerar inte så att man letar upp teorier som ska stämma överens med resultatet. Utifrån befintlig teori kan man hitta företeelser som stämmer, eller inte stämmer, med resultatet. Stämmer företeelserna inte med teorierna har man istället hittat en spännande avvikelser (Olsson, 2008, s.98).

3.6. Metodproblem

Vi upplevde inga problem med att få de tillfrågade att ställa upp i vår undersökning. Man ska inte intervjua personer som är ens nära vänner, utan hellre välja totala främlingar för att kunna

hålla distansen under undersökningen (Esaiasson m.fl., 2007, s.286). Vi har i vår undersökning valt en mellanväg.

De tidningarna vi har valt är de tidningar vi vårterminen 2009 gjorde vår långpraktik på. Därför har de respektive redaktionerna skapat ett förtroende till oss som har underlättat arbetet (Olsson, 2008, s.84). Evelina Burström var under sin praktik delvis på Västerbottens-Kurirens fotoredaktion medan Emy Åklundh inte alls var på Sydsvenskans fotoredaktion under sin praktikperiod. På så sätt har vi undvikit att komma för nära de personer som vi har intervjuat, men samtidigt vet de vilka vi är och känner igen oss. Vi har kunnat behålla en vetenskaplig distans till undersökningen, men samtidigt har det underlättat accessen till redaktionerna att de redan innan undersökningen visste vilka vi var och litade på oss.

För att inte få en övervikt av Sydsvenskan-fotografernas svar i undersökningen valde vi att intervjua lika många från Sydsvenskan som VK:s totala fotoredaktion, det vill säga fyra vardera, sammanlagt åtta personer. Att de båda tidningarna är olika stora försvårar en jämförelse mellan tidningarna, då fotograferna har så olika förutsättningar.

Eftersom vi har intervjuat så få fotografer väljer vi att inte dra några generaliserande slutledningar av vår undersökning.

3.7. Validitet- och reliabilitetsdiskussion

För att uppnå hög validitet och reliabilitet krävs avsaknad av systematiska respektive osystematiska fel (Esaiasson m.fl., 2007, s.70). Vi ska mäta det vi säger att vi ska mäta, och ska inte göra slarvfel.

För att uppnå hög validitet har vår undersökning utformats utifrån syftet – att undersöka hur fotografernas arbetsuppgifter, arbetstempo och arbetssätt utvecklats på tidningarna Västerbottens-Kuriren och Sydsvenskan. Vi har intervjuat samtliga anställda på VK:s fotoredaktion och gjort ett urval av lika många (fyra stycken) på Sydsvenskan, för att uppnå jämvikt i svaren. Intervjumanualen har utformats utifrån vårt syfte med teman kring arbetsuppgifter, arbetstempo, arbetssätt och tillhörande frågor.

Eftersom undersökningen är kvalitativ och endast baserar sig på åtta fotografer syftar studien inte till att dra några generaliserande slutsatser om fotografkåren, eller pressfotografer, i allmänhet.

För att uppnå reliabilitet har intervjuerna spelats in och vi har skrivit av citaten exakt, och försökt att i största möjliga mån analysera svarens manifesta innehåll, det vill säga precis vad fotograferna säger och inte göra egna tolkningar av vad de kan mena (det latent innehåll).

3.8. Uppsatsens trovärdighet

För att uppnå hög trovärdighet är källorna viktiga. De sekundärkällor vi använt oss av, i form av publicerat material, har vi värderat noga. Förstahandskällorna är de intervjupersoner vi har intervjuat. Vi har använt oss av till största delen svenska, nya publikationer och undersökningar gjorda av välkända, vetenskapligt trovärdiga medieforskare, eller förbund som Svenska Journalistförbundet och Svenska Fotografers Förbund. Eftersom medielandskapet förändras så snabbt är det viktigt med relevanta, aktuella publikationer, upplagor och undersökningar. Källorna vi valt till grund för teorikapitlet är inte äldre än tio- elva år, och en stor andel från slutet av 2000-talets första decennium.

Vi har främst valt svenska källor då en jämförelse mellan olika länders medier och journalister är svårt, eftersom det ser så olika ut i olika länder. De andrahandskällor vi använt oss av har vi hittat i kurslitteratur, vetenskapliga artiklar, undersökningar och tidningar. De källor vi använt frångår inte vårt ämne och är inte ryckta ur sitt sammanhang.

Analysen av resultaten baserar sig på det teorikapitel vi presenterat i kapitel två, och där finns alla källhänvisningar och undersökningar vi grundar analysen på.

För att få hög trovärdighet anges alla medverkande fotografer vid namn och tidningstillhörighet, och samtliga intervjuer har spelats in. Alla intervjuer finns kvar att lyssna på. Samtliga deltagande fotografer har fått möjlighet att läsa igenom resultatpresentationen och komma med synpunkter på hur vi analyserat deras svar.

4. Resultatanalys

4.1. Bakgrund

4.1.1. Organisationernas uppbyggnad

Både Sydsvenskan och Västerbottens-Kuriren har dragit ner på sina fotoredaktioner, dels med en minskad fotografkår, men även färre bildarbetare som tar hand om redigering och arkivering av bilder. VK har dessutom tagit bort bildchefstjänsten. Detta följer den rådande utvecklingen på mediemarknaden, där andelen fotografer i journalistkåren mellan 1989 och 2005 har halverats. Det är en marknadsanpassning efter de ekonomiskt svåra tiderna för dagstidningsbranschen. Båda tidningarna har dessutom bevittnat minskade upplagor, uppköp och ökad konkurrens från tv-mediet.

4.1.2. Fotograferna i undersökningen

De fyra fast anställda fotograferna på Västerbottens-Kuriren har alla blivit intervjuade i undersökningen – Hanna Eriksson, Torbjörn Jakobsson, Curt Dahlgren (tidigare bildchef) och Per Landfors. De har jobbat sedan 1998, 1988, 1976 respektive 1973 på tidningen som fotografer. Curt Dahlgren är systemansvarig för bild och har hand om teknik, programvara, med mera, och Per Landfors är huvudskyddsombud för företaget VK.

Av Sydsvenskans 10,5 anställda fotografer har följande fyra intervjuats: Peter Frennesson, Lars Dareberg, Leif Å Andersson och Ola Nilsson. Ola Nilsson har jobbat på Sydsvenskan sedan 1984, under lång tid som fotograf men numera heltid med webb-tv. Leif Å Andersson har jobbat som fotograf på Sydsvenskan sedan början av 1970-talet och var under en period bildchef. Peter Frennesson har jobbat på Sydsvenskan sedan 1990 och i dag jobbar han som bildredaktör, men arbetar halvtid som fotograf. Lars Dareberg har jobbat på Sydsvenskan sedan 1993 som fotograf, och är i dag bildchef.

Vi valde just dessa fyra fotografer från Sydsvenskan för att uppnå maximal variation i urvalet (Esaiasson m.fl., 2007, s.287). I dag har de alla olika positioner på fotoredaktionen, och därmed tänkbart olika uppfattningar och vinklar att se på de olika eventuella problemen.

På Sydsvenskan tar frilansfotograferna Patrick Persson och Göran Olsson många olycksbilder, genrebilder och panoramabilder, vilket medför att redaktionens egna fotografer sällan behöver utföra dessa uppdrag. På VK jobbar två fotografer på webbredaktionen, och flera av webbredaktörerna är fotokunniga, så olycksfotograferingen delas mellan foto- och webbredaktionen.

4.1.3. Ordförklaringar

Med ”ett jobb” menas ett uppdrag fotograferna skickas ut på, exempelvis ett reportage eller ett porträtt. En arbetsdag består av flera jobb (även kallat fotojobb eller bildjobb, som här används som synonymer).

”Layoutstyrd redigering” är en ny form av tidningsplanering, där dagens chefer i förväg ritat upp hur dagens tidning ska se ut och hur mycket utrymme respektive artikel och bild ska få. Det har mer och mer börjat överföras till datasystem med färdiga mallar i redigeringsprogram dit redigerare, reportrar och fotografer kan lägga in materialet själva direkt när de är klara med sitt arbete.

”Nyhetsdesken” (eller bara desken) är den delen av redaktionen som består av chefer som bestämmer det dagliga nyhetsarbetet - nyhetschef, dagchef, redaktionssekreterare, redaktionschef och liknande. De bestämmer tidningens innehåll och upplägg, delar ut uppdrag, samlar in nyhetstips och har övergripande koll på det redaktionella arbetet.

4.2. Resultatpresentation och analys

4.2.1. Arbetsuppgifter

Minskade personalstyrkor

På både Sydsvenskan och Västerbottens-Kuriren har fler arbetsuppgifter tillkommit med åren, en del i direkt koppling till att tjänster inte har ersatts när personal har slutat. Båda redaktionerna har tidigare haft så kallade bildmakare och bildstationer, som har arbetat med bland annat efterbehandling av fotografernas egna bilder samt från externa bildkällor, arkivering och försäljning. Dessa arbetsuppgifter faller i dag på fotograferna själva.

Efter att bildstationen lades ned på Västerbottens-Kuriren tycker fotograferna att mycket extern bildbehandling nu har hamnat på dem. Även journalisterna har till viss del utbildats för att ta hand om bilder i Photoshop. Per Landfors beskriver saken:

Vi har alla kors och tvärs, och alla ska ha vår professionella hjälp att göra ut bilderna. Vi kanske har fått mindre jobb per dag själva, men däremot vår tid tas upp av att skruva i kassa bilder. För det är det, det handlar om, att få det att se bra ut i tidningen fast att det inte varit riktigt rätt utfört från början. Så kan man se det.

Ola Nilsson, som jobbar med webb-tv på Sydsvenskan, tycker att personalminskningarna bidragit till att fotograferna blivit mer självständiga, och att man på webb-tv är helt självgående:

Fotografjobbet blev mer och mer ett vanligt journalist-bildjobb, så att det luckrades upp från att vara lappa-fotograf, till att man fick ta egna initiativ och till och med skapa egna initiativ och skapa egna projekt. Och då ligger det inte så långt att gå över till webb-tv, där är man ju totalt fri och självgående som det är nu.

Bildchefen Lars Dareberg på Sydsvenskan är inne på samma spår i sitt resonemang. Han tycker att fotograferna har fått en större journalistisk medvetenhet sedan 1999, och att de tar större ansvar.

Själva fotouppdragen upplever inte fotograferna har förändrats så mycket, utom att VK-fotograferna får göra färre bildreportage och mer porträtt. Leif Å Andersson, fotograf på Sydsvenskan, berättar om en fotoredaktion som är i princip densamma: ”Det är faktiskt ganska sig likt, det är samma gnäll och så också, alltså gnället, det som finns, det är på samma saker.”

Analys av minskade personalstyrkor

Personalminskningar och omorganiseringar har bidragit till att kravet på att klara av fler arbetsuppgifter har ökat på dagens journalister. Fotograferna på Sydsvenskan tycker att de har blivit mer självständiga och tar mer egna initiativ. Enkäten ”Journalistiskt arbete”, vars resultat Gunnar Nygren presenterar i sin bok ”Nyhetsfabriken”, visar att det blir allt svårare att veta vad som är journalisters huvuduppgift. Så är det för fotograferna från båda tidningarna, som nu får utföra mer bildbehandling och redigera mer externt bildmaterial än innan. Men på båda tidningarna jobbar fotograferna fortfarande mest mot papperstidningen, även om den digitala utvecklingen har förändrat hur arbetsuppgifterna utförs och lagt till några fler moment, som presenteras nedan.

Multijournalistik

Lars Dareberg, på Sydsvenskan, tror inte att alla kan göra allt, men samtidigt är han inte emot utveckling mot ett mer multijournalistiskt arbetssätt. Han tror däremot inte att innehållet får lika hög kvalitet om färre personer gör fler saker.

Peter Frennesson, bildredaktör på Sydsvenskan, tror att multijournalistiken med sina olika moment kan vara ett alternativ för vissa personer. Han tror att det finns vissa personer som klarar det alldeles utmärkt, men att de är ganska få. Att göra ett uppehåll i jobbet med kameran för att exempelvis skicka en bild till webben ser han själv som "ett störande moment".

När det kommer till multijournalistik är fotograferna på Västerbottens-Kuriren utbildade i att göra webb-tv, men det är få som gör inslag. Per Landfors förklarar varför: "Jag kan inte släpa mer grejer med mig, jag är ingen packåsa. Och man kan inte koncentrera sig på flera saker samtidigt, då blir allt lidande."

Torbjörn Jakobsson på VK tycker att det är mycket svårare att ta den där tio poängs-bilden när han samtidigt ska koncentrera sig på annat än fotograferingen.

När du liksom inte har möjlighet att lägga in 110 procent av ditt hjärta i det egna uttryckssättet hela tiden, så tror jag aldrig att du kommer upp i den där tian, utan du ligger liksom ett par snäpp under.

Ola Nilsson, på Sydsvenskan, är rädd att en utveckling i multijournalistikens tecken kan leda till ett förytligande i tidningarnas innehåll, såtillvida att ingen längre erhåller specialkunskaper om vissa ämnen. Han menar att ytlighet kan vara farligt för samhällsutvecklingen och är rädd att multijournalistiken ska eliminera tidningarnas djupare kunskap: "Vi måste också ha den här fackkunskapen som vågar ifrågasätta."

Anledningen till att tidningarna går mot mer multijournalistik tror Ola Nilsson är ekonomiska motiv. Leif Å Andersson är också inne på det ekonomiska spåret, men menar att multijournalistiken inte är så billig som alla verkar tro.

En del av oss filmar lite grand, bildspel, lämnar till nätet gör vi snabbt med handdatorer, som inte så många som använder, men det kan man göra, då går det kvickt. Men det är inte så himla mycket multimedia vi gör, det är lite trögt. Det ska inte kosta något, och de som bestämmer säger att nej, nu, ska vi filma lite. De vet inte alls vad det innebär. Tid, det tar en jävla tid att klippa film.

Analys av multijournalistik

Gunnar Nygren skriver i sin bok "Yrke på glid" att många journalister anser att journalistiken inte blir bättre med multikompetens, något fotograferna är ense om. Fotograferna i vår undersökning har alla sin åsikt om hur kvaliteten sänks med multijournalistikens intåg. På en punkt är fotograferna överens – de tycker att det är bättre att fokusera på något man är bra på.

I dag förväntas journalister kunna hantera fler medieformer, något som märks en aning på de redaktioner vi undersökt, men inte i särskilt hög utsträckning. Webb-tv görs sällan av fotograferna på båda tidningarna. Gunnar Nygren skriver i "Nyhetsfabriken" att mobiltelefonen har blivit den näst viktigaste tekniken att behärska efter dator, både som telefon och som kamera. För fotograferna på Sydsvenskan och VK betyder multijournalistik i dag i praktiken att ta en bild med mobilkameran när de är ute på jobb och skicka hem den till webben, och åsikterna kring detta är blandade. Vissa tycker att det stör deras arbete med kameran, medan andra tycker att det inte gör någon skillnad. Men att det är skönast att få fokusera enbart på sin egen kamera är en åsikt som återkommer bland fotograferna.

Inställningen till multijournalistik är kluven, och ingen av fotograferna känner sig som en multijournalist i dag. Men de tror att det kommer bli mer multijournalistik i framtiden. Det stämmer överens med vad Nygren skriver i "Yrke på glid", att journalister i dag inte känner sig som multijournalister, men tror att det är framtiden. Det kan i det här fallet appliceras även på våra pressfotografer.

Ola Nilsson har ett litet annorlunda arbetssätt eftersom hans medieform med rörlig bild skiljer sig från stillbildsfotograferna. Han ser sig själv som en multijournalist, eftersom hans arbetsuppgift kräver kunskaper i både stillbild, rörlig bild, ljud och reporterarbete.

Webbtidningen

Lars Dareberg är inte nöjd med webbtidningens utveckling, han tycker att det snabbare tempot sänker kvaliteten eftersom det alltid är så himla bråttom. Men däremot tycker han att webbens utveckling mot bildvänliga nyhetssajter är positiv:

När nätet började här då var det ju generellt på tidningen här, wow, vad bra då kan vi ju lägga ut 40 000 tecken, och bilderna kan bli såhär små (visar frimärksstorlek) och i stället så blev det ju så att det inte gick att läsa 40 000 tecken på nätet, så det blev snarare korta texter och sen så, bilderna kan leva sitt eget liv där i form av bildspel och multimedia. Ah, det blev precis tvärtom vad man trodde på något sätt.

Men han tycker däremot inte att mobilbilderna och snabbheten i publiceringen förbättrar bildjournalistiken.

Jag tycker inte att det är så kul att stå och plåta med telefoner och bara ”skit i hur det ser ut, skicka in bara skicka in, bara det är något”, det känns som vem fan ska klicka in på vår sida med den skiten liksom.

Leif Å Andersson håller med i resonemanget om att webben inte har gjort bildjournalistiken någon tjänst, att bilderna beskärs ”konstigt” och att webbredaktionen inte lyfter fram bildspelen tillräckligt.

Curt Dahlgren, på VK, håller med om att bilderna blir för avlånga, och han menar att konsekvensen blir att det inte är någon bild. Han tycker inte heller att webben inspirerar till något fotografiskt och menar att bra bilder inte fungerar på webben.

Leif Å Andersson på Sydsvenskan tycker inte att webben har förändrat hans arbete särskilt mycket.

Den har förändrat såtillvida att om man är på någon fotbollsmatch eller någon händelse, så skickar man hem direkt någon bild, som då de skär sönder där, för de har ju standardformat som inte går att ändra på, för det är det enda som webben har gjort. Jag tänker ju fortfarande bara papper, det vill säga tidningen, jag tänker ju inte på webben, oerhört sällan, fast det borde jag ju tänka på lite oftare, men det gör jag inte.

Analys av webbtidningen

I dag har dagstidningarna webbtidningar där material från papperstidningen parallellpubliceras. Både Sydsvenskan och Västerbottens-Kuriren har varsin nyhetssajt, Sydsvenskan.se och Vk.se.

Att Internet har påverkat de dagliga arbetsuppgifterna är fotograferna överens om. Den mest märkbara förändringen med webbens intåg är det snabbare arbetstempot, att webbtidningen har konstant deadline och behöver ständig uppdatering. Men samtidigt beror det ökade tempot inte bara på webbens intåg utan också teknikens utveckling och digitaliseringen av bildbehandlingen.

Åsikterna om webben går isär. De negativa rösterna går främst åt att webbtidningen inte främjar en god bildjournalistik. Beskrivningen av bilderna enligt standardmått irriterar. Men för Lars Dareberg har Internet blivit en plats där bilden har fått sitt eget liv, standardformat till trots. När det kommer till webbtidningen finns det egentligen bara en sak som är riktigt uppskattad, främst av Sydsvenskans fotografer, och det är utrymmet för fotografernas egna bildspel. Att kunna skapa bildspel, utan webbens standardbeskrivning, med autentiska ljud är mycket uppskattat, även om fotograferna tycker att bildspelen göms undan. VK-fotograferna är utbildade i att göra bildspel, men gör det sällan.

Vissa av fotograferna tänker mer på webben i sitt dagliga arbete än andra, men för de flesta är papperstidningen det viktigaste. Ofta skickas en snabb bild till nätet från en händelse, men annars jobbar fotograferna mest mot papperstidningen.

Kunskap i hur webben fungerar krävs av dagens journalister. Men ingen av fotograferna lägger själv ut något på webben utan det sköts uteslutande av webbredaktionerna. Ola Nilsson är i det här avseendet ett specialfall eftersom han själv står för varje steg i arbetet med webb-tv, från planering till överföring till webbtidningen.

Ny teknik

Västerbotten-Kurirens fotoredaktion digitaliserades inte förrän 2002, och Sydsvenskans fotoredaktion digitaliserades 1999. På båda redaktionerna upplever man att det är just digitaliseringen, och den nya teknikens intåg, som har förändrat hur yrket ser ut i dag. Själva uppgifterna är ungefär desamma, medan omständigheterna har förändrats.

Per Landfors beskriver hur mobilkameran används på Västerbottens-Kurirens fotoredaktion, och problemen den medför i det dagliga arbetet.

I dag så har vi mobilkameror för webben och vi har vanliga kameror för den vanliga fotograferingen, och den där webbilden ska in snabbt, helst före. Och då har du ju missat den där bra bilden med... med den vanliga kameran, för då höll du i mobiltelefonen i stället.

Peter Frennesson vägrar helt att använda mobiltelefonen för att ta bilder. Han säger att han aldrig skulle göra det, för att det blir för dåligt. Inte heller Lars Dareberg är förtjust i att använda den som kamera: "Det tror jag att alla försöker undvika så mycket det går, därför att

det blir dåligt. Vi har kameror för hundratusentals kronor varför ska vi hålla på och plåta med telefoner?” Han tycker inte heller att det tvunget är något som en fotograf ska göra: ”Varför ska en fotograf göra det? Det kan ju lika gärna en reporter göra, så kan vi fokusera på det vi kan.”

Ola Nilsson är den enda på Sydsvenskan som inte störs av att skicka i väg en bild till webben. Han säger att det inte är några problem att skicka iväg ett mms när det är brådslande grejer, han kan till och med låta kameran rulla och fota med mobilkameran samtidigt. Hanna Eriksson på VK tycker att mobilbilderna för webben varken tillför något kul eller är särskilt jobbigt.

Per Landfors tycker också att mobiltelefonerna har förändrat arbetet på ett annat sätt. Nu kan de nås när som helst, och blir ibland uppringda när de är på ett jobb, för att skickas i väg till ett annat direkt. Det medför att man inte vet om man kommer att göra klart ett jobb, tycker han: ”Det är väl en typ av arbetsförändring, att man aldrig är riktigt säker på att när man går ut på ett jobb att du ska hinna slutföra det.”

Ola Nilsson tycker även att det finns fördelar med den tekniska utvecklingen och berättar hur det var i början av hans fotokarriär: ”Jag började ju framkalla film på toaletter på hotellrum, kopierade bilder som man lade på en trumsändare som snurrade runt och rullade ut bilderna med väldigt dålig kvalitet.” I dag ser läget något annorlunda ut. Han beskriver sig själv som rörlig, oberoende, mycket friare och att han kan jobba snabbare och får bättre kvalitet.

På VK håller man just nu på att testa ny teknik. Per Landfors har utrustats med en sändare som gör att han skicka bilder direkt från kameran, via en router och ett 3G-modem, till redaktionen när han är ute och jobbar. Det beskriver han som fantastiskt bra och intressant, och nu ska hela fotoredaktionen förses med sändare.

Lars Dareberg och Peter Frennesson upplever ännu en fördel med teknikens utveckling, att utrustningen har blivit lättare. Peter Frennesson berättar: ”Jag kommer ihåg 1991 när jag åkte till VM i friidrott i Tokyo. Då hade jag 85 kilos packning, nu har jag en bärbar dator – that’s it liksom.”

Hanna Eriksson tycker delvis att digitaliseringen har gjort bildjournalistiken en otjänst: ”Med digitaliseringen utav bilder och webben så har kvalitetskravet överlag sänkts på bilder”, säger hon och fortsätter:

Det är så, vem som helst kan ta bilder, och det går rätt snabbt också. Att det går snabbt för en privatperson liksom som har befunnit sig på rätt ställe, att skicka in bilder till tidningen och få dem dessutom publicerade./.../ Att de är utbildade, alltså journalistiskt utbildade personer som levererar bilder. Tidningen sätter ju dessutom inte sin egen agenda då.

Per Landfors på Västerbottens-Kuriren som är inne på samma spår som sin kollega, att amatörfotograferna och därmed också läsarbilderna blivit fler:

Men sen är det ju en stor förändring nu jämfört med hur det var när jag började. Rent rutinmässigt, varenda människa kan ju köpa sig samma kamera som jag har i dag. Alltså så har vi hur många fotografer som helst i länet, i världen, i Umeå, i ... på ett annat sätt än vad vi har haft tidigare.

Analys av ny teknik

I dag finns det mer teknik på redaktionerna och en journalist förväntas kunna hantera olika apparater och programvaror, som enkäten ”Journalistiskt arbete” visade. Förutom sina vanliga kameror är det mobilkameran som används flitigast, oftast för att skicka in en snabb bild till webben. Detta stämmer överens med de fotografer vi intervjuat, de använder mobiltelefonen och dess kamera flitigt. De är ständigt kontaktbara och förväntas ta bilder till webbtidningen.

Ett par av fotograferna på VK, men ingen på Sydsvenskan, funderar på läsarbilder som något som dels konkurrerar med deras bilder, dels sänker kvaliteten på tidningens bildjournalistik. I Svenska Fotografers Förbunds yrkesundersökning från 2009 beskrivs hur fotografer i dag får mer och mer konkurrens från både multijournalister, och amatörfotografer på rätt plats vid rätt tillfälle. Detta kan några av VK-fotograferna hålla med om.

Webb-tv

På Västerbottens-Kuriren har samtliga fotografer fått utbildning i webb-tv. Trots det gör de väldigt få inslag – Per Landfors gör högst ett inslag i månaden medan Hanna Eriksson bara gjort ett inslag, över huvud taget. Per Landfors tror att det helt enkelt inte går att göra flera

arbetsuppgifter samtidigt med bra resultat: ”Man kan inte jobba med två tekniker samtidigt och göra ett bra jobb. Och då blir det ena lagt åt sidan.”

Ola Nilsson gick över från fotoavdelningen till digitala medier för att göra webb-tv på heltid. Han tycker själv att det är ett mycket bra val, och att webb-tv spelar en stor roll för webbens uttryckssätt: ”Webb-tv är för nätet vad stillbilden är för tidningen.”

Peter Frennesson beskriver vad han tycker om webb-tv: ”Jag tycker att webb-tv är ganska tradigt, eftersom man bara, försöker göra teve men att göra det på nätet, istället för att använda nätet till något som är specifikt för nätet.”

Han tycker att man i stället ska satsa på nätspecifika uttryckssätt. De flesta nyhetswebbsajter i dag tycker han ser enformiga och tråkiga ut. I stället tycker han att man ska satsa på att arbeta mer med Flash (program för webbdesign), för att få en lite annorlunda webbsida.

Leif Å Andersson tycker inte att man bara kan filma ett klipp med en mobilkamera och kalla det för webb-tv.

Bävman (fotograf på redaktionen) spelade in Zlatan och han bara satte en filmkamera som filmade och det blir ju liksom oklippt version, det tycker jag ju inte är att göra film. Det är ju för att det är Zlatan, skulle det vara en annan snubbe, som inte är så intressant då hade ju inte vara den vara något att visa.

Ola Nilsson ser sig inte som en fotograf längre. Han ogillar uttrycket webb-tv-filmare eller webb-tv-fotograf. Han beskriver sin roll såhär:

Som en reporter, absolut inte en fotograf. Reporter, och det är egentligen fotograferna också. Fast de ser sig för mycket som fotografer. /.../ En multireporter, inte en traditionell inskränkt asocial reporter. Utan en social reporter, där finns jag i dag. Bilderna är en sak, men bara kanske 10 procent av allting.

Vidare tycker han att det kan vara svårt ibland, eftersom det inte finns någon som vet mer än honom att fråga om råd. Han var med när webb-tv startade och har i dag mycket kunskap. Det är lite problematiken i webb-tv tycker också Torbjörn Jakobsson på VK, att det är svårt att bedöma vad som är bra, och cheferna förväntar sig inte särskilt hög nivå på inslagen, tycker han.

De står ju och applåderar åt sånt som skulle vara övningsprojekt på vilken journalistutbildning som helst. Allt duger, bara det rör sig. Och jag tror faktiskt inte det är framtiden, jag tycker det har visat sig hittills att folk inte tittar på sånt i större utsträckning. Utan jag tror framtiden för webb-tv det är bra produktioner, jag tror det som tittas på webb-tv det är liksom det aftontidningarna kör nu liksom, med riktiga tv-bilder från Zlatans matcher och sånt där.

Analys av webb-tv

Håkan Hvitfelt skriver i artikeln "Det går allt snabbare – om medieutveckling och demokrati" att tidningarna i dag möter konkurrensen från andra medier, som Internet och tv, med att själva tillhandahålla dessa medieformer. Och det görs på båda undersökta redaktionerna. Men i de flesta fall inte av fotograferna, utan främst av personer som är anställda enbart för att producera webb-tv eller arbeta med webbjournalistik.

Förutsättningarna för en fotograf att ägna sig åt webb-tv skiljer sig mellan de båda redaktionerna. På Västerbottens-Kuriren är fotograferna utbildade och har tillgång till utrustning, men de gör väldigt få inslag. De tycker dels att det blir för mycket att bära, dels att det inte går att koncentrera sig på flera saker samtidigt med ett resultat av god kvalitet. På Sydsvenskan är fotograferna i dag inte utbildade i webb-tv. Men nyligen köptes det in sex licenser till filmklippningsprogrammet Final Cut till fotoredaktionen, men någon utbildning i redigering av webb-tv-inslag har inte genomförts.

Åsikterna om webb-tv är blandade. Ola Nilsson, som jobbar heltid med det, menar att webb-tv är oerhört viktigt för webbtidningens uttryckssätt medan Peter Frennesson tycker att man borde låta bli tevediet helt på nyhetssajterna. Där emellan ryms fler åsikter. Några är överens om att webb-tv är mer än ett filmat klipp med mobiltelefonen. Att få med sig en filmkamera ut samtidigt som man ska ägna sig åt stillbildsfotografering irriterar ett par av fotograferna på Västerbottens-Kuriren.

Leif Å Andersson är en av de som efterlyser utbildning i att göra webb-tv. Han säger att det inte är så enkelt som att ta en filmkamera, låta den filma ett klipp och lägga ut detta oredigerat. Att bli en multijournalist kostar pengar menar han. För att få kunskap krävs utbildning, och senare utrustning, och det blir inte så billigt som man kanske hade hoppats på.

4.2.2. Arbetsbörda

Arbetsbörda och arbetstempo

När det kommer till antal jobb per dag tycker fotograferna ganska lika – att det inte har förändrats så mycket, eventuellt minskat. Leif Å Andersson på Sydsvenskan tycker att det har blivit färre jobb, från fem-sex jobb om dagen till ungefär två eller tre. Även om de är färre fotografer på redaktionerna i dag så har till exempel Västerbottens-Kuriren blivit en mindre tidning och producerar färre bilagor. Men flera fotografer menar att arbetsbördan varierar, eftersom yrket är föränderligt. Lars Dareberg på Sydsvenskan förklarar: ”Det går ju upp och ned, det går ju liksom inte att ha jämna dagar i det här jobbet.”

Att jobba mot webbtidningen ser fotograferna som ett extra moment, som inte tillför något roligt eller är särskilt jobbigt. Men det är fler arbetsuppgifter som ska göras snabbare, menar Peter Frennesson på Sydsvenskan: ”Eftersom webben har haft sitt intåg har det ju blivit så att färre människor ska göra mer jobb.”

På grund av ekonomiska sparkrav har Västerbottens-Kuriren varit tvungna att dra in vissa delar av fotoredaktionen, bland annat bildstationen. Per Landfors berättar att arbetsuppgifterna på den stationen är så få att det inte skulle fylla en heltidstjänst, så arbetet måste läggas på den befintliga redaktionen. Därför redigerar fotograferna nu bilder från lokalredaktioner, en del reporterbilder, läsarbildar och annat externt bildmaterial. Även Sydsvenskans bildmakare har försvunnit, vilket innebär att fotograferna nu måste redigera och arkivera bilderna.

Båda tidningarnas scheman för fotograferna har blivit snävare, och Leif Å Andersson på Sydsvenskan tycker att varje person betyder mycket mer nu. Per Landfors på VK beskriver arbetsskiftet som komprimerade:

Det är någon annan som bestämmer över min arbetstid, och bestämmer även när jag äter lunch, när jag har fikapaus om jag har en fikapaus, om jag har 20 minuters lunch, och så vidare. Alltså det är komprimerade skift kan man säga, där vi jobbar när vi är här. Då är vi anträffbara.

Dagens schema tycker fotograferna medför stress ibland, och att det ger mindre plats för ledighet och sjukdom. På VK är det bara två respektive en fotograf som jobbar dagtid på

måndagar och fredagar, vilket fotografierna upplever som stressigt. Man kan inte alltid ta in ersättare om en fotograf saknas, något Torbjörn Jakobsson tror beror på en snäv ekonomi.

Samma sak har Leif Å Andersson märkt på Sydsvenskan, och att de som slutar inte ersätts: ”Det beror ju på att folk slutar, och det har ju inte sjunkit in i organisationen ännu att vi inte kan göra så mycket.”

På måndagar och fredagar upplever Torbjörn Jakobsson en mental press, och Hanna Eriksson beskriver hur hon känner under de ensamma fredagarna:

Då, då är det ju oerhört stressigt. Även om man inte har så jättemånga jobb så blir det liksom en... en mental stress för att man vet att smäller det till med nånting, oavsett vad... och så har jag hela dan fullbokad. Men allt, allt allt allt, hänger bara på mig. Just dom dagarna är oerhört jobbiga. Men om man då slår ut det på en vecka eller en månad så är jag nästan säker på att vi har färre uppdrag. Att det prioriteras på ett annat sätt.

Hanna Eriksson tycker att man vid nyhetsdesken blivit bättre på att prioritera fotojobben och att de inte längre skickas ut på vad fotografierna kallar ”dåliga” fotojobb, mindre kreativa fotograferingar som presskonferenser. Men Hanna Eriksson tycker att man numera har börjat skicka fotande reportrar på dessa jobb i stället, vilket medför att de ”sämre fotojobben” ändå syns i tidningen.

Att fler reportrar fotograferar på VK, och att det finns två fotografer på webbredaktionen, tycker både Hanna Eriksson och Curt Dahlgren har minskat fotografiernas arbetsbörda. Men de tycker inte att det har gjort tidningen bättre. Kvaliteten ställs alltid mot kostnaden, och ekonomin vinner alltid sista ronden, menar Curt Dahlgren: ”Det är en försämring, det är en kvalitativ kräftgång. Det... så är det.”

Analys av arbetsbörda och arbetstempo

De undersökningar bland journalister som visat på ökat tempo och intensitet i arbetet kan inte appliceras på de fotografer vi undersökt, då de inte upplever att antalet jobb per dag blivit fler. Anledningen är förmodligen att många av de svenska undersökningarna baserar sig på just journalister, eller att fotografierna utgör en så liten andel av den hela redaktionen att deras svar i undersökningarna blir marginella.

Men även om det inte är fler jobb per dag så har den tekniska konvergensen, ny teknik och digitaliseringen förändrat arbetsmetoderna, vilket i sin tur förändrar arbetsbördan och arbetstempot. Arbetet med webben medför en konstant deadline för webbilder, och mobiltelefonin gör att fotografierna alltid är kontaktbara och kan bli utskickade på jobb när som helst. På det sättet har arbetstempot ökat, tycker flera av fotografierna. Samtidigt har övergången från analog fotografering till digitalt gjort arbetet avsevärt mycket effektivare.

Den ekonomiskt pressade situationen för dagspressen sätter sina spår på fotoredaktionerna. Ekonomiska sparkrav har medfört att delar av bildredaktionerna dragits in, vilket gett fotografierna fler arbetsuppgifter. Att bildstationen på VK är borta innebär numera att fotografierna måste redigera bilder från exempelvis lokalredaktioner, läsare och reportrar, vilket ger dem en ökad arbetsbörda. Sydsvenskans fotografer måste redigera och arkivera sina bilder själva sedan bildmakarna försvunnit.

Att journalistyrket går snabbare och har blivit intensivare märks kanske inte på fotografiernas antal jobb, men däremot på deras scheman. Fotografierna vi intervjuat säger att deras scheman är snävare, och på VK upplever man att schemat är mer känsligt för frånvaro nu än förut.

Förväntningarna på multijournalistik, särskilt på reportrar som fotograferar, har medfört att reporterbilderna allt oftare syns i tidningen. Det minskar fotografiernas arbetsbörda, men samtidigt tycker särskilt VK-fotografierna att reporterbilderna försämrar tidningens kvalitet.

I enkäten ”Journalistiskt arbete” (som presenteras i teorikapitlet) säger de undersökta journalisterna att multikompetens inte kommer att förbättra journalistiken. Dessa åsikter stämmer Hanna Eriksson och Curt Dahlgren på VK in i. Enligt SFF:s medlemsundersökning från 2009 har multijournalisterna, samt läsarbilderna, gett de professionella pressfotografierna en ökad konkurrens om tidningsutrymmet, något som syns på VK där fler och fler reportrar tar upp bildplats som fotografierna tidigare hade.

4.2.3. Konsekvenser av ett förändrat yrke

Stress

Fotograferna säger att de inte känner sig särskilt stressade, även om tempot till viss del har ökat med tanke på den nya tekniken. Fotograferna på VK känner ofta stress under dagarna då de jobbar ensamma.

På Sydsvenskan upplever fotograferna däremot positiv stress när de är ute på jobb, väntar på att något ska hända eller när de konkurrerar med bildbyråerna:

Sitta på en EM-final i fotboll klockan nio på kvällen och veta att man måste få hem bilder, och så vet man att det sitter AP-fotografer också, och så ska man helst vara lika bra som dem, och visst det är ju en stress, men den tycker jag bra, det är en rolig stress, säger Peter Frennesson.

Fotograferna säger att de upplever negativ stress när de gör tråkiga fotojobb, eller inte har något att göra. Curt Dahlgren på VK beskriver hur han jobbade kväll (då man är ensam) och en gång inte hade ett enda jobb. Då kände han en större stress än när han haft mycket att göra, för då frågade han sig om han verkligen behövdes på tidningen.

Ola Nilsson, som jobbar med webb-tv på Sydsvenskan, upplever mer stress på sin nuvarande position än som stillbildsfotograf. Han jobbar alltid själv och det är mer som kan gå fel:

Det är tyngre nu, för nu har jag mer som kan gå åt helvete, jag är alltid i princip själv, ingen hjälper någon. Jag måste fixa allting, kameran måste fungera, allt måste vara laddat och fixat och det finns ingen som, man kan inte skylla på någon. Jag kan inte säga att det är ett pissigt jobb, jo det kan jag, men varför valde jag då det? Jag kan inte skylla på någon dum redaktionssekreterare.

De fotografer som arbetat som bildchef beskriver att det var oerhört stressigt. Curt Dahlgren var bildchef under fem år på VK, den enda gång tidningen haft bildchef. Han berättar att han mådde fysiskt dåligt ibland, och han kände att han hamnade mellan sina kolleger på fotoavdelningen och cheferna. Men den stressen försvann då han på egen begäran övergick till att bli fotograf igen.

Lars Dareberg är i dag bildchef på Sydsvenskan och han upplever större stress nu än då han var ordinarie fotograf, något tidigare bildchefen Leif Å Andersson kan hålla med om: ”Jag var stressad när jag var sådan här chef som Dareberg är nu, då var jag jävligt stressad /.../.”

Torbjörn Jakobsson kan känna stress över att inte ha en bildchef. Ibland vill man ha svar på saker väldigt fort, men fotografernas nuvarande chef finns inte alltid tillgänglig, och jobbar kanske kväll när han jobbar dag. Det tycker Torbjörn kan vara jobbigt: ”Det är mycket småbitar som gör att det blir stressigare”, säger han.

Både Hanna Eriksson och Per Landfors säger att de var mer stressade i början av sin karriär på VK, men med mer erfarenhet har stressen försvunnit.

Den nya tekniken och att fotograferingen har digitaliserats, tycker Lars Dareberg på Sydsvenskan har förenklat arbetet:

Då tror jag faktiskt att det digitala gör det lite lättare än vad det var förut, eller mindre stressigt, för att den processen går fortare än när man skulle vänta på en framkallning.

Analys av stress

Att fotograferna överlag, förutom då de jobbar ensamma, inte känner sig så stressade gör att de skiljer sig från undersökningarna gjorda av CNN Money och SFF. De undersökningarnas svar baserade sig främst på kommersiella fotografer och egenföretagare, så det kanske inte stämmer på dagspressfotografer. Åtminstone de dagspressfotografer vi intervjuat är inte lika stressade som dem. Fotograferna på VK och Sydsvenskan uttryckte främst positiv stress, förutom vid tråkiga jobb, ensamma jobb eller då de saknar en överordnad att prata med.

Även om tidningarna böjt sig efter ekonomiska sparkrav och marknadsanpassats så har fotograferna inte fler jobb per dag, men den tekniska konvergensen och ny teknik gjort att deras arbetsbörda till viss del ökat. Samtidigt har ny teknik och digitaliseringen av fotograferingen och bildbehandlingen effektiviserat arbetet och minskat stressen.

Att yngre, mindre erfarna fotografer känner mer stress, som avtar med ökad ålder och erfarenhet, stämmer överens på två av fotograferna – Hanna Eriksson och Per Landfors kände sig mer stressade i början av sin karriär än nu.

Övertid

Fotograferna på VK och Sydsvenskan får inte jobba övertid, om det inte är beordrat, och Leif Å Andersson tycker det var mycket mer övertid förut. Hanna Eriksson jobbade mer övertid i början av sin anställning på VK, kring millennieskiftet. Hon beskriver att hon hade mer att bevisa och ville visa vad hon kunde. Men så är det inte längre.

På Sydsvenskan går man hem när arbetsdagen är slut: ”Det är en sådan kultur, när man ska gå hem klockan fem gör man det”, säger Lars Dareberg.

Torbjörn Jakobsson på VK håller däremot på med en del egna projekt som han lägger på sin fritid. Han uppskattar att det rör sig om ungefär 50 arbetstimmar per år.

Analys av övertid

De undersökningar bland journalister och fotografer utförda av exempelvis JMG, Arbeidsforskningsinstituttet i Oslo eller Svenska Fotografers Förbund som visar på mycket övertidsarbete stämmer inte in på fotografer inom dagspress. Det kanske stämmer in på journalister, eller fotografer med eget företag, men inte på de dagspressfotografer vi undersökt.

Arbetsskador

Curt Dahlgren har en flagnande hand efter att ha jobbat med kemikalier i mörkrummet, och har tidigare haft problem med ryggen efter att ha burit på en axelbandsförsedd kameraväska. Per Landfors och Torbjörn Jakobsson är osäkra på om deras skador är arbetsrelaterade, likaså Peter Frennesson och Leif Å Andersson.

Per Landfors har en meniskskada i knät, som kan bero på mycket knästående fotografering, eller en tidigare simningskarriär. Torbjörn Jakobsson ska operera en axel och eventuellt steloperera ryggen. Peter Frennesson brände ut sig för några år sedan och Leif Å Andersson har opererat ryggen. Ingen av dem tror, eller vet, om skadorna är arbetsrelaterade.

Alltså jag har blivit opererad i ryggen två gånger, men det är ju inte bara kameraväskan, nej, jag kan inte säga att jag har fått några arbetsskador det får någon annan bedöma, säger Leif Å Andersson.

Analys av arbetsskador

Enligt den kvalitativa undersökningen vid tre svenska tidningsredaktioner, som gjordes av Arbetslivsinstitutet i Stockholm, är arbetare vid medieföretag väldigt engagerade i sitt arbete. Men att man tycker om sitt jobb, och upplever positiv stress, skyddar en däremot inte automatiskt från ohälsa och stress- och arbetsrelaterade besvär eller skador, menade forskarna bakom undersökningen. Alltså kan fotografernas skador vara arbetsrelaterade, även om de själva inte tror det. Men som sagt är det inte helt säkert vad fotografernas skador beror på.

4.2.4. Arbetssätt

Delaktighet i redaktionen

Delaktigheten på redaktionerna skiljer sig åt, inte bara mellan de två tidningarna utan mellan de olika fotograferna. Samtliga fotografer på Sydsvenskan upplever att de har blivit mer delaktiga i det redaktionella arbetet, men på VK går åsikterna isär.

Peter Frennesson på Sydsvenskan menar att delaktigheten är en organisationsfråga. Fotograferna är mer inblandade tycker han, därför att bilden kopplas in tidigare vilket ger ett förbättrat resultat i tidningen:

Det är mer en organisationsfråga, att nu till exempel när vi har bildredaktör på dagarna, som lägger näsan i blöt här och där, försöker få arbetsledarna att förstå att vi kanske ska ha någon bildmänniska i början på diskussionen istället.

Lars Dareberg säger att det i dag ställs högre krav på nyanställda fotografer att vara mer på banan och att ta större ansvar, och både Leif Å Andersson och Peter Frennesson menar att det handlar om ett personligt val att ta plats. De får medhåll av Curt Dahlgren och Per Landfors på VK som tycker att möjligheten till delaktighet har blivit större. Medbestämmandet handlar om individer och hur mycket plats man tar, säger de. Curt Dahlgren tycker generellt att fotograferna har fått en starkare position: ”När jag nu pratar om det och liksom försöker se tillbaka historiskt så anser jag att fotograferna fått en starkare position i dag än man hade.”

Att fotograferna på VK fått större delaktighet enligt Curt, tror han delvis beror på att fotoredaktionen rent fysiskt har flyttat närmare nyhetsredaktionen, vilket har förbättrat kommunikationen. Per Landfors tycker att hans inflytande har förbättras i och med ökad erfarenhet och kontakter, och det tycker han gäller alla fotograferna. De får in mer och mer tips och idéer utifrån som de vidarebefordrar till nyhetsdesken:

Mer och mer tillför jag till tidningen, mer än vad jag gjorde när jag var ung. Då var jag mer bara en fotograf som tog jobb från en lista. /.../ Jag tror alla vi fotografer är mer, eller jag tror inte, jag vet, att alla fotografer bidrar med väldigt mycket jobb per år i dagsläget.

Ola Nilsson, som jobbar ensam med rörlig bild på Sydsvenskan, menar att han har inverkan på det redaktionella arbetet och kan få med sig papperstidningen på sina egna idéer.

Visst påverkar jag, som nu då, Citytunneln ska fira minus ett, så tänkte jag, yes, då gör jag en långfilm om den, Citytunneln eftersom jag har följt den. Men då hänger vi på säger papperstidningen, så ska Malmö-redaktionen göra ett uppslag, grafikredaktionen hänger på, så visst påverkar man väl.

På VK upplever Hanna Eriksson att hennes inflytande i det dagliga redaktionella arbetet beror på vem som är chef just då, men att det inte är lika stort nu som förut. Torbjörn Jakobsson tycker att det finns plats för egna idéer, men ska helst inte kosta extra pengar eller ta lång tid – ytterligare en konsekvens av de hårda ekonomiska villkoren på dagstidningsmarknaden.

På Sydsvenskan jobbar man desto mer med egna idéer, berättar bildchefen Lars Dareberg:

Det är ju många fler på bildredaktionen som driver sina egna idéer, och det där är ju någonting vi jobbar med hela tiden, att försöka få fotograferna mer på banan från början på jobben och sådär va, vara med och planera, lite min uppgift också.

Rollen för fotografer som chaufförer åt reportrarna har börjat försvinna mer och mer. Men det finns fortfarande de som väntar sig att bli skjutsade av fotografer, menar Leif Å Andersson:

Men det är fan ta mig hela tiden en strid. Det måste man påminna sig själv och andra om varje dag, att man inte är chaufför bara. Det är fortfarande unga reportrar som tror att man är en chaufför, de kommer direkt från journalisthögskolan, "hur ska jag då komma dit" säger dem, vad är det för en fråga, lär de sig ingenting där tänker man. Man vill ju gärna vara någon bildjournalist då va, därför är det hela tiden en strid.

Analys av delaktighet i redaktionen

Att några av fotograferna upplever ökad delaktighet i redaktionen följer rådande trender i medievärlden – det journalistiska yrket har blivit mer av ett lagarbete än något individuellt där var och en gör sitt på egen hand. De nya redaktionella systemen och flerkanalspubliceringen kräver i allt större utsträckning samarbete mellan redaktionens medarbetare, skriver Gunnar Nygren i sin bok "Nyhetsfabriken" från 2008.

Forskarna vid Arbetslivsinstitutet i Stockholm konstaterar i studien "Arbetsmiljö och arbetsbelastning" att begränsat utrymme för inflytande och reflektion, som är en konsekvens av de bantade redaktionerna, kan riskera individens hälsa och kvaliteten i arbetet. Så att fotograferna känner sig mer delaktiga i arbetet är både bra för deras egen hälsa och för den journalistiska slutprodukten.

Att Sydsvenskan har mer plats för egna idéer kan bero på att det är en större tidning eller att deras bildjournalistiska kultur är mer utvecklad och fotograferna får mer gehör för sina egna idéer.

Analys, reflektion och vidareutbildning

På Sydsvenskan har man bildmöten varje fredag då fotoredaktionen träffas, diskuterar bilder och har ett lotteri. Nu ska de också börja med Årets bild-möten på onsdagar där de diskuterar sina bidrag till fototävlingen Årets bild. Några sådana diskussioner finns inte på VK och har inte funnits heller, även om det var mer diskussioner under bildchefstiden i mitten på 2000-talet. Det händer att de diskuterar bild någon gång ibland, eller dunkar varandra i ryggen när ovanligt bra bilder tagits.

De Sydsvenskan-fotografer vi undersökt tycker att deras tid för analys och reflektion legat på en konstant nivå. Men inom webb-tv finns det däremot ingen att diskutera med, säger Ola Nilsson på Sydsvenskan: "Automatiskt, man är kritiskt mot vad man gör och undrar om man kunde gjort det annorlunda."

Att vidareutbilda sig har blivit lättare på egen hand genom Internet, tycker Peter Frennesson, för att man kan söka reda på information själv. Lars Dareberg menar att vidareutbildningen har ökat eftersom tekniken ställer nya krav på medarbetarna:

Vidareutbildningen har blivit mycket större sen 1999, för den vidareutbildningen som var då, det fanns liksom inget att vidareutbilda sig i.

Utan den har nog ökat väldigt mycket på grund av det tekniska och Internet och att man ska filma lite grann och man ska multimedia, man ska ta ljud och sådant, så den har nog ökat.

Fotograferna på VK har vidareutbildats i bildspelsproduktion och webb-tv, medan fotograferna på Sydsvenskan inte lärt sig det sistnämnda. Det saknar särskilt Leif Å Andersson:

Hade varit kul med lite mer utbildning. I film och sådant här att det hade varit kul att kunna klippa själv och bli säker i det, och det har ju faktiskt köpts in sex licenser i Final Cut. Kalle där borta har ju filmat rätt mycket för SVT, så han kan ju det, det hade varit kul att lära sig.

Analys av analys, reflektion och vidareutbildning

Den kvalitativa undersökningen gjord av Arbetslivsinstitutet i Stockholm visade att tidningarnas ekonomiska villkor har minskat utrymmet för utvecklande arbetsvillkor. Forskarna konstaterar att bantade arbetsorganisationerna i många fall leder till begränsat utrymme för analys och reflektion, vilket i sin tur kan både sänka kvaliteten i det journalistiska arbetet och riskera individens hälsa. Så att VK-fotograferna fått vidareutbildning i webb-tv och bildspel kan, även om redaktionen bantats, förbättra den journalistiska kvaliteten i arbetet. Det är även utvecklande för fotograferna själva.

Den nya teknologin och förväntningarna på multijournalistik hos mediearbetarna har medfört ett ökat behov av vidareutbildning. Forskarna vid Arbetslivsinstitutet i Stockholm konstaterar också att multijournalistiken riskerar att medföra stress om multijournalisten inte får den vidareutbildning som de nya arbetsuppgifterna kräver. Att Sydsvenskans fotografer inte utbildats i redigering för webb-tv, även om vissa använder sig av det, kan därför medföra stress. Om den nödvändiga vidareutbildningen uteblir kan Sydsvenskan-fotograferna bli mer stressade. Ola Nilsson som jobbar heltid med webb-tv upplever att han inte har någon att diskutera och bolla idéer med, vilket kan medföra stress och hindra hans journalistiska utveckling, när tid för analys, reflektion och utvecklande arbetsvillkor uteblir.

Bildchefsrollen

Sydsvenskan har både en bildredaktör och en bildchef. VK hade en bildchef under fem år på 2000-talet – den enda period då tidningen haft en sådan tjänst – som var Curt Dahlgren.

Torbjörn Jakobsson saknar att ha en bildchef, någon fotograf i chefsposition att vända sig till: ”Förut kunde man nästan bara vända sig om och säga du, hur har ni tänkt med det här liksom, och den personen fanns alltid till hands för oss fotografer.” Torbjörn menar att det numera är upp till fotograferna själva att utvecklas:

Att inte ha någon bildredaktör betyder ju att, för första gången i mitt fotograf-anställda liv, så har jag liksom ingen chef som är sprungen ur bilden utan nu har jag en chef som är sprungen ur ordet. Och det påverkar ju bilden tycker jag. Det känns som att all diskussion om bildinnehåll och bildjournalistik försvann när vår sista bildchef sprungen ur bilden försvann.

Per Landfors tycker däremot att bildchefstjänstens avskaffande inte förändrat så mycket, eftersom tjänsten fanns i fem år av hans 32 år på tidningen. Han menar att man måste prata med varandra, och då löser sig problemen:

Jag ser inte det där som en big deal, utan kan man prata så kan man lösa problemet. Okej, under den där femårstiden så kanske vi hade något mer... vi hade en person att vända oss till. I dag så kanske vi måste vända oss till fler personer för att få samma information. Ibland kan det bli lite stökigt, att den ena inte vet vad den andra gör och så vidare. Men okej, det är hela livet, så är det ju på en redaktion. Man måste prata med varandra annars blir det jobbigt.

Analys av bildchefsrollen

Som tidigare nämnts kan de nya, slimmade redaktionerna leda till minskad tid till analys och reflektion, något som i sin tur kan medföra en sänkning av den journalistiska kvaliteten på arbetet. Att VK nu saknar en bildchef kan medföra både att fotograferna får mindre utvecklande arbetsvillkor, sänker kvaliteten på bilderna och kan även medföra risker på deras hälsa. Men det är heller inte alla VK-fotografer som saknar att ha bildchef, till exempel Per Landfors.

Layoutstyrd redigering

Sydsvenskan har ingen layoutstyrd redigering, något man infört på Västerbottens-Kuriren under våren 2009. Flera av fotograferna på VK tycker att den layoutstyrda redigeringen gjort tidningssidorna mer statiska och mindre öppna för oförutsedda händelser. Även om bra bilder tagits så förändras inte formatet på tidningen, och bra bilder blir hoptryckta, menar Curt Dahlgren till exempel:

Reportage är liksom väldigt sällan, därför att vårt format och tidningsbudgeten inte tillåter så mycket spread, utrymme va. Ja, men då blir det ju också att man har liksom ganska begränsat med... alltså många gånger när man har gjort, då uppdraget är att man har gjort ett reportage så att man har kommit tillbaka med en fem, sju, åtta bilder. Och så har liksom då formatet visat sig att... vi har fått in annonser, oh jippie, och så lägger man in och sen kan man inte gå upp i format utan man behåller formatet men det blir hopträngt och det blir liksom styckat. Och då känner man nästa gång att... man blir lite, man resignerar lite grann.

Torbjörn Jakobsson menar att utrymmet i tidningen ofta är förutbestämt innan fotograferna går ut på ett jobb. Det tycker Torbjörn medför att ett jobb som först verkade bra bildmässigt, och har fått förutbestämd plats i tidningen, kanske inte visar sig så kul. Men då är det svårt att ändra på mallarna i efterhand. Där får han medhåll från Hanna Eriksson och Curt Dahlgren.

Analys av layoutstyrd redigering

Den layoutstyrda redigeringen leder i VK-fotografernas fall till att deras utveckling hämmas, då redigeringen inte alltid främjar och utnyttjar när bra bilder tagits. Att fotograferna resignerar, som Curt Dahlgren uttrycker det, kan sänka kvaliteten på deras arbete.

5. Slutsatser

Den tekniska utvecklingen har till stor del påverkat fotografernas arbetsuppgifter. På grund av ny teknologi, Internets framväxt med webbtidningar, mediernas tekniska konvergens, utvecklingen mot webbjournalistik och digitaliseringen av fotografin har pressfotografernas arbetssätt förändrats avsevärt. Att de ekonomiska förutsättningarna för dagstidningar i dag är svåra har medfört att bildarbetare har försvunnit och redaktionerna blivit mindre. Här är några slutsatser vi drar utifrån den undersökning vi genomfört, och med "fotograferna" menas de åtta fotografer vi intervjuat, inte fotografkåren i stort:

- **Arbetsinnehåll:** Fotograferna har ungefär lika många fotojobb per dag som för några år sedan, men det är mindre olyckor för Sydsvenskans del och på VK är det mindre reportage. Det är i stället desto mer porträtt och enbildspubliceringar på VK.
- **Arbetsuppgifter:** Fotograferna har fått fler arbetsuppgifter. Efter att bildarbetare och bildmakare försvunnit måste de nu redigera sina egna bilder, arkivera dem samt lägga in

sökord till det digitala arkivet. På VK måste fotograferna också redigera resten av redaktionens bilder. På grund av den tekniska utvecklingen tillika konvergensen tar de nu mobilbilder och skickar till webben vid stora händelser, har lärt sig göra bildspel och VK:s fotografer har utbildats i webb-tv. Men på grund av tidsbrist och svårigheten att göra flera saker samtidigt producerar VK-fotograferna inte särskilt mycket webb-tv.

- **Arbetstempo:** På papperstidningen har arbetstempot inte förändrats de senaste åren, förutom att fotograferna utrustats med mobiltelefoner som gör dem kontaktbara hela tiden, och de kan när som helst skickas ut på ett nytt jobb. Även om de redan är på ett. Men digitaliseringen, den tekniska konvergensen och ny teknik har medfört ett ökat tempo. Att fotograferingen och bildbehandlingen sker digitalt har gjort arbetet effektivare, och tidningens webbupplaga har konstant deadline och uppdatering. Även mobilbilder, bildspel och webb-tv är arbetsuppgifter som ökar fotografernas arbetstempo. Att ta över bildstationens och bildmakarnas uppgifter tar också upp mer av fotografernas tid.
- **Arbetsätt:** Digitaliseringen och ny teknik har gjort arbetet både effektivare, och medfört mer datorsittande. Den nya tekniken har på många sätt gjort arbetet annorlunda. Den layoutstyrda redigeringen som används på VK har gjort tidningssidorna mindre öppna för plötsliga händelser och kan inte alltid ge utrymme för bra bilder. Många fotografer känner sig mer delaktiga i det journalistiska arbetet i dag, som en effekt av förändrade redaktionella strukturer och flerkanalpublicering. Men det finns en åsikt att inflytandet beror på vem som är chef, och att nya idéer inte får kosta extra eller ta lång tid.
- **Skillnader:** De två tidningarna som ingår i studien har olika förutsättningar. VK är en mindre redaktion med ett schema som är känsligt för ändringar, medan Sydsvenskan har fler fotografer som kan dela på arbetsbördan. Sydsvenskan är också känd för att ha stor respekt, och ger utrymme för, bra bilder och god bildjournalistik. Därför kommer skillnaderna gå i linje med dessa förutsättningar.

På Sydsvenskan är det större utnyttjande av riktigt bra bilder, med tidningssidor som lätt öppnar upp för bildreportage och stora bilder. På VK används mer enbildspubliceringar och fotograferna skickas ut på färre reportage i dag än för ungefär tio år sedan. På Sydsvenskan känner sig fotograferna dessutom mer delaktiga i det dagliga arbetet, något inte alla fotografer på VK gör. På VK är förväntningarna på multijournalistik lite högre och fotograferna har utbildats i webb-tv, även om de inte gör särskilt många inslag. På VK, som är en mindre tidning, är fotograferna ensamma oftare vilket ibland medför mental stress.

6. Egen diskussion och framtida forskning

Vi är inte särskilt förvånade över de resultat vi har fått fram i vår studie. Däremot tycker vi att det känns som en angelägen studie då vi inte kunde hitta någon tidigare forskning av vetenskaplig dignitet på området. Om det är så för hela fotografkåren, att det har blivit mer att göra fördelat på färre personer är detta ett problem som måste lösas.

Det finns få undersökningar gjorda på svenska journalister, och ännu färre på svenska fotografer. De undersökningar som gjorts på fotografer är oftast signerade Svenska Fotografers Förbund, vars medlemmar till stor del består av frilansare och egenföretagare. I ett så föränderligt landskap som medievärlden finns det mycket utforskat, och mycket tankar och känslor som inte kommer till ytan. Särskilt pressfotografer verkar vara ett utforskat område.

Utvecklingen pekar åt multijournalistik, något många mediearbetare ser på med ljummen entusiasm, även om de vet att det är framtiden. Nya tekniska framsteg som nya kameror, datorer, programvaror och redaktionella system gör att det journalistiska arbetet konstant förändras. En ny forskningsrapport hinner knappt skrivas klart innan den blir inaktuell och nya, utforskade fenomen har dykt upp. Därför behövs mycket mer forskning om mediearbetarna i allmänhet, och pressfotograferna i synnerhet.

7. Litteraturförteckning

Tryckta källor

- Edström, Maria (2007). "Journalisters arbete och utbildning – omstrukturering pågår", i Asp, Kent (red.), *Den svenska journalistkåren: kapitel 5*. Göteborg: Institutionen för journalistik och masskommunikation (JMG), Göteborgs universitet.
- Eneroth, Bo (1987). *Hur mäter man "vackert"? Grundbok i kvalitativ metod*. Stockholm: Natur och kultur.
- Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik och Wängnerud, Lena (2007). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Hultén, Lars J (1999). *Orden och pengarna: om kamp och kapitulation inom journalistiken*. Stockholm: Natur och kultur.
- Hvitfelt, Håkan (2009). "Det går allt snabbare – om medieutveckling och demokrati" i Hvitfelt, Håkan, och Nygren, Gunnar (red.), *På väg mot Medievärlden 2020: journalistik, teknik, marknad: kapitel 2*. Lund: Studentlitteratur.
- Hvitfelt, Håkan och Nygren, Gunnar (2009). "Konvergens, divergens och ett mediebegrepp i upplösning" i Hvitfelt, Håkan, och Nygren, Gunnar (red.), *På väg mot Medievärlden 2020: journalistik, teknik, marknad: kapitel 1*. Lund: Studentlitteratur.
- Journalistförbundet (2007). *Journalistförbundets medlemsundersökning*. Genomförd på uppdrag av Exquiro Market Research, Stockholm: Svenska Journalistförbundet.
- Journalistförbundet (2008). "Ett älskat jobb i en dålig arbetsmiljö" i *Eviga sanningar och akuta behov - handlingsprogram för journalistförbundet*. Stockholm: Journalistförbundet.
- Lindblom-Hulthén, Agneta (2003). *Samlad lathund för journalistklubben: för arbetsmiljön*. Stockholm: Svenska Journalistförbundet.
- Löfgren Nilsson, Monica (2007). "Redaktionell förändring och arbetsmiljön" i Asp, Kent (red.), *Den svenska journalistkåren: kapitel 6*. Göteborg: Institutionen för journalistik och masskommunikation (JMG), Göteborgs universitet.
- McManus, John (1994). *Market-driven journalism: Let the Citizen Beware?*. Thousand Oaks: Sage publications.
- Nilsson, Börge (2001). "Villkor vid sekelskiftet" i Lindblom-Hulthén, Agneta (red.), *Journalisternas bok 1901-2001*. Stockholm: Svenska Journalistförbundet.
- Nygren, Gunnar (2008a). *Nyhetsfabriken: journalistiska yrkesroller i en förändrad medievärld*. Lund: Studentlitteratur.
- Nygren, Gunnar (2008b). *Yrke på glid: om journalistrollens de-professionalisering*. Stockholm/Sim(o): Institutet för mediastudier.
- Olsson, Tobias (2008). *Medievardagen: en introduktion till kvalitativa studier*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.
- Picard, Robert G och Ots, Mart (2009). "En ny ekonomisk omgivning för medierna" i Hvitfelt, Håkan, och Nygren, Gunnar (red.), *På väg mot Medievärlden 2020: journalistik, teknik, marknad: kapitel 3*. Lund: Studentlitteratur.
- Sørensen, Bjørg Aase och Seierstad, Gjøril och Grimsmo, Asbjørn (2005). *Tatt av ordet - medienes forspill til framtidens arbeidsliv*. AFI:s rapportserie nr 2005:4. Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet.
- Tyrkkö, Arja och Karlqvist, Lena (2005). *Arbetsvillkor och arbetsbelastning i journalistiskt arbete: en studie av tidningsredaktioner*. Arbete och hälsa nr 2005:2. Stockholm: Arbetslivsinstitutet.

- Weibull, Lennart (2007). "Dagspress", i Carlsson, Ulla, och Facht, Ulrika (red.), *Mediesverige 2007 – Statistik och analys*. Kungälv: Nordicom, Göteborgs universitet.

Elektroniska källor

- Dickler, Jessica (2009), *Stressful jobs that pay badly*. Hämtat från <http://money.cnn.com/galleries/2009/pf/0910/gallery.stressful_jobs/index.html> Publicerad 29 oktober 2009. Hämtat 30 november 2009.
- Svenska Fotografers Förbund (2009). *Svenska Fotografers Förbunds Yrkesundersökning 2009*. Hämtat från <<http://sfotosurvey.wik.is/>>. Publicerad 24 april 2009. Hämtat 30 november 2009.

Intervjumanual för respondent - fotograf

Personuppgifter

Intervju nummer:

Ort:

Datum:

Namn:

Ålder:

Befattning på tidningen:

Arbetat på tidningen hur länge:

- **Arbetsuppgifter**
  - Har dina arbetsuppgifter förändrats? Hur då?
  - Hur ser du på multijournalistik? Förbättrar eller försämrar det tidningen?
  - Hur ser du på att göra webb-tv? Förväntas du göra det?
  - Hur har arbetet med webben förändrat arbetsuppgifterna? Vad tycker du om det? Vilka fördelar och nackdelar har arbetet med webben?
  - Hur har ny teknik förändrat arbetsuppgifterna? Mer jobb vid dator, laptop, med mobiltelefon?

- **Arbetstempo**
  - Har arbetstempot förändrats? Hur?
  - Förväntas du jobba snabbare? Kan du ge exempel på det?
  - Hur har ditt overtidsarbete sett ut de senaste åren? Ökning/minskning?

- **Arbetsbörda**
  - Hur har den dagliga arbetsbördan förändrats? Fler eller färre jobb per dag?
  - Ge exempel på en typisk arbetsdag.
  - Hur har tiden för analys, reflektion och vidareutbildning förändrats?

- **Redaktionen**
  - Hur har din delaktighet i det redaktionella arbetet förändrats? Har ditt inflytande på redaktionen ändrats? Hur då?

- **Stress**
  - Känner du dig mer eller mindre stressad nu? På vilket sätt yttrar det sig?
  - Om du upplever stress: Är stressen du positiv eller negativ? På vilket sätt?
  - Har du fått några arbetsskador, och i så fall vilka? Beror de enbart på jobbet eller även andra faktorer?

- **Framtiden**
  - Hur tror du att framtiden ser ut för fotoredaktionen på din tidning?

- **Det var alla mina frågor. Har du något att tillägga, eller har du funderat på något själv?**

Intervjumanual för informant - chef

Personuppgifter

Intervju nummer:

Ort:

Datum:

Namn:

Ålder:

Befattning på tidningen:

Arbetat på tidningen hur länge:

- **Omstruktureringar**
  - Berätta om de omstruktureringar som skett på fotoredaktionen det senaste decenniet.
  - Vad har varit anledningarna bakom omstruktureringarna?
  - Vilka konsekvenser har dessa förändringar medfört? Har bildinnehållet förändrats, i så fall hur? Till det bättre eller sämre?
- **Fotografernas arbetsuppgifter**
  - Hur har fotografernas arbetsuppgifter förändrats de senaste åren?
  - Har den tekniska utvecklingen medfört till exempel mer arbete med mobiltelefoner, webben, filmning?
- **Multijournalistik**
  - Hur ser du på multijournalistik?
  - Är det något vi kommer se mer av på er tidning?
- **Framtiden**
  - Hur ser framtiden ut för fotoredaktionen? Kommer den finnas kvar?
  - Kommer det bli mer frilans- eller bildbyråmaterial?
- **Det var alla mina frågor. Har du något att tillägga, eller har du funderat på något själv?**